

Міністерство освіти і науки України

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри соціальної педагогіки

та корекційної освіти

кандидат педагогічних наук, доцент

_____ Алла РЕВТЬ

«_____» _____ 2026 р.

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність 231 «Соціальна робота»

Бакалаврська робота

на здобуття кваліфікації – «Бакалавр з соціальної роботи за спеціалізацією
соціальна педагогіка»

**Автор роботи: студентка групи СР -2226 Б
Наталія ШУРУБА _____**

підпис

**Науковий керівник: к. псих. н., доцент
Мар'яна ГРИНЦІВ _____**

підпис

Дрогобич, 2026

АНОТАЦІЯ

У бакалаврській роботі розкрито теоретичні та практичні аспекти використання сучасних інтерактивних технологій у діяльності соціального педагога закладу загальної середньої освіти. Проаналізовано сутність та класифікацію інтерактивних технологій у соціально-педагогічній діяльності, визначено їх роль в освітньо-виховному середовищі. Особливу увагу приділено практичному застосуванню інтерактивних технологій, зокрема інтерактивного театру, візуалізованої лекції, дискусійних методів та ігрового моделювання як ефективних засобів роботи соціального педагога. Обґрунтовано доцільність їх використання для підвищення активності учнів, розвитку соціальних компетентностей та покращення якості соціально-педагогічної діяльності. У роботі визначено основні труднощі впровадження інтерактивних технологій та окреслено шляхи їх подолання у практиці соціального педагога.

Ключові слова: інтерактивні технології, соціальний педагог, соціально-педагогічна діяльність, заклад загальної середньої освіти, візуалізована лекція, дискусійні методи.

ABSTRACT

The bachelor's thesis reveals the theoretical and practical aspects of using modern interactive technologies in the activities of a social educator of a secondary education institution. The essence and classification of interactive technologies in social and pedagogical activities are analyzed, their role in the educational environment is determined. Special attention is paid to the practical application of interactive technologies, in particular interactive theater, visualized lectures, discussion methods and game modeling as effective means of work of a social educator. The feasibility of their use is substantiated to increase student activity, develop social competencies and improve the quality of social and pedagogical activities. The work identifies the main difficulties in implementing interactive technologies and outlines ways to overcome them in the practice of a social educator.

Keywords: interactive technologies, social educator, socio-pedagogical activity, secondary education institution, visualized lecture, discussion methods.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-НАУКОВІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СОЦІАЛЬНО - ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	8
1.1. Сутність та класифікація сучасних інтерактивних технологій у соціально-педагогічній діяльності.....	8
1.2. Роль інтерактивних технологій у практичній діяльності соціального педагога в закладі загальної середньої освіти	17
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗЗСО	21
2.1. Інтерактивний театр як технологія соціально-педагогічної роботи з учнями.....	21
2.2. Візуалізована лекція та дискусійні методи у діяльності соціального педагога	32
2.3. Ігрове моделювання у соціально-педагогічній діяльності.....	46
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку соціально-педагогічної діяльності в Україні впровадження інтерактивних технологій і методів виступає важливим показником модернізації та здатності системи освіти й соціальної роботи адаптуватися до нових суспільних і економічних викликів. Реалізація інтерактивних підходів безпосередньо пов'язана з творчим потенціалом соціального педагога та педагогічного колективу закладу загальної середньої освіти.

Одним із ключових завдань застосування інтерактивних технологій є сприяння формуванню та розвитку інтелектуально активної, творчої та компетентної особистості учня. Підвищення якості соціально-педагогічної діяльності в закладі загальної середньої освіти потребує системних змін і реформ, які проявляються через впровадження інноваційних підходів на різних рівнях – інституційному, регіональному та локальному.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення практичної діяльності соціального педагога в закладі загальної середньої освіти через використання інноваційних форм і методів роботи. Інтерактивні технології забезпечують перехід від традиційних підходів навчання і виховання до діяльнісно-орієнтованих, що відповідають сучасним освітнім вимогам та соціальним викликам.

У науковій літературі питання впровадження інтерактивних технологій у професійну діяльність соціальних педагогів закладів загальної середньої освіти висвітлені недостатньо повно, що зумовлює потребу у подальших дослідженнях. Запропонована робота частково заповнює цю прогалину, оскільки спрямована на аналіз сучасного стану та особливостей використання інтерактивних методів у практичній діяльності соціального педагога.

Аналіз сучасних наукових досліджень і публікацій свідчить про зростання інтересу до проблеми використання інтерактивних технологій у навчально-виховному процесі. Це питання активно досліджується як вітчизняними, так і

зарубіжними науковцями. Зокрема, Сисоєва С. О. Петрочко Ж. В, Лактіонова Г. М. Пометун О. І.[36, 40, 42,48] та інших вчених.

Водночас впровадження інтерактивних технологій у соціально-педагогічну сферу супроводжується низкою труднощів. Однією з найбільш суттєвих проблем є сприйняття інтерактивних методик як нововведень, а також питання їх ефективного впровадження у практичну діяльність соціального педагога та оцінювання результативності.

Як зазначає науковець О. Караман, до найпоширеніших труднощів належать:

- складність інтеграції інновацій як об'єктивного наукового знання з індивідуальним професійним досвідом педагога;
- тенденція до формалізації нових ідей у сфері освіти;
- недостатній рівень інформаційної та інноваційної підготовленості фахівців;
- значний вплив зовнішніх умов на процес упровадження інновацій [27].

У свою чергу Софія Сисоєва звертає увагу на те, що ефективність упровадження інноваційних технологій значною мірою залежить від готовності педагогів до змін, рівня їхньої професійної компетентності, а також здатності адаптувати сучасні методи до конкретних умов освітнього середовища. Науковиця підкреслює, що інноваційна діяльність у сфері освіти потребує не лише використання нових методик, а й переосмислення ролі педагога як організатора партнерської взаємодії та активної комунікації з учнями [48].

З огляду на це, тема бакалаврської роботи «Використання сучасних інтерактивних технологій у практичній діяльності соціального педагога закладу загальної середньої освіти» є актуальною та соціально значущою.

Об'єкт дослідження - процес соціально-педагогічної діяльності у закладі загальної середньої освіти.

Предмет дослідження - особливості застосування та ефективність використання інтерактивних технологій у практичній діяльності соціального педагога.

Мета бакалаврської роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та характеристиці впровадження інтерактивних технологій і

прийомів як ефективного напрямку підвищення якості роботи соціального педагога закладу загальної середньої освіти.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- проаналізувати основні інтерактивні технології соціально-педагогічної діяльності;
- розкрити сутність інтерактивних технологій і прийомів в освітньо-виховному середовищі закладу загальної середньої освіти;
- дослідити особливості використання інтерактивних технологій у практиці соціально-педагогічної роботи.

У роботі застосовано такі **методи**: *теоретичні*: аналіз літератури, синтез, узагальнення, порівняння та систематизація отриманої інформації; *емпіричні*: спостереження, анкетування, інтерв'ювання.

Теоретична значущість роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про інтерактивні технології як важливий інструмент професійної діяльності соціального педагога.

Практичне значення полягає у можливості використання розроблених та узагальнених матеріалів щодо застосування сучасних інтерактивних технологій у практичній діяльності соціального педагога закладу загальної середньої освіти. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення форм і методів соціально-педагогічної роботи з учнями, підвищення ефективності профілактичної, корекційної та просвітницької діяльності, а також для організації інтерактивних занять, тренінгів і виховних заходів у шкільному середовищі.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, що відображають теоретичний і практичний аспекти дослідження, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-НАУКОВІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СОЦІАЛЬНО - ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Сутність та класифікація сучасних інтерактивних технологій у соціально-педагогічній діяльності

Сучасний етап розвитку освіти та соціально-педагогічної діяльності характеризується глибокими трансформаційними процесами, що охоплюють як зміст навчання і виховання, так і методи їх реалізації. Такі зміни зумовлюють активне впровадження новітніх педагогічних технологій, які відповідають вимогам часу та сприяють підвищенню ефективності освітньо-виховного процесу. У цих умовах формується нова педагогічна парадигма, реалізація якої потребує фахівця, здатного до постійного професійного зростання, саморозвитку та самовдосконалення як у професійній, так і в особистісній площині. Відомий український педагог Іван Бех підкреслював, що справжні зміни в освіті починаються з внутрішнього розвитку самого педагога, його прагнення до самовдосконалення, підвищення моральних якостей та усвідомлення високої місії педагогічної діяльності. Це положення є актуальним не лише для вчителя, але й для соціального педагога, який виступає важливою ланкою у системі соціально-виховної роботи. Соціальний педагог у сучасному суспільстві постає як представник нового типу педагогічного працівника, діяльність якого спрямована не лише на освітній процес, а передусім на соціальну підтримку, розвиток і захист особистості. Його професійна діяльність ґрунтується на встановленні довірливих взаємин між людьми, сприянні ефективній комунікації та досягненню взаєморозуміння у різних соціальних ситуаціях [4].

Як зазначає дослідниця А. Капська, функціональна роль соціального педагога суттєво відрізняється від ролі традиційного вчителя. Якщо для вчителя пріоритетною є освітня функція, то діяльність соціального педагога передусім орієнтована на виховний вплив, надання допомоги та соціального захисту. Основним завданням такого фахівця є створення сприятливих умов для

гармонійного розвитку особистості, забезпечення її психологічного комфорту та підтримка процесів самореалізації. Ефективність діяльності соціального педагога значною мірою залежить від рівня його комунікативної компетентності, здатності до емпатії, вміння розуміти емоційний стан людини, її потреби, інтереси та життєві труднощі. Важливим аспектом є також здатність об'єктивно оцінювати індивідуальні можливості особистості, аналізувати складні соціальні взаємозв'язки та визначати оптимальні шляхи педагогічного впливу. Одним із ключових напрямів діяльності соціального педагога є налагодження взаємодії між дитиною, сім'єю та соціальним середовищем. Це передбачає делікатне та виважене втручання у складні життєві ситуації з метою їх корекції, а також формування позитивних міжособистісних відносин. Особливе значення має психологічна підтримка дитини, спрямована на гармонізацію її внутрішнього стану та соціалізацію [26].

Отже, сучасні технології соціально-педагогічної роботи орієнтовані на комплексний підхід до розвитку особистості, що поєднує виховні, соціальні та психологічні аспекти. Вони передбачають активне використання інноваційних методів і форм роботи, зокрема інтерактивних технологій, які сприяють підвищенню ефективності взаємодії між учасниками освітнього процесу та забезпечують умови для повноцінного розвитку особистості.

У процесі здійснення професійної діяльності соціальний педагог перед втручанням у конкретну ситуацію повинен здійснити всебічний аналіз: вивчити психологічні особливості дитини, оцінити вплив її соціального середовища, а також виявити можливі ризики та негативні чинники. Важливим є не лише розуміння наявної проблеми, але й здатність передбачити її розвиток і визначити шляхи своєчасного попередження небажаних явищ.

Таким чином, діяльність соціального педагога спрямована на забезпечення соціального комфорту та безпеки учнів, задоволення їхніх потреб шляхом застосування комплексу соціальних, правових, психологічних, медичних і педагогічних засобів. Особливу увагу приділяють профілактиці та подоланню негативних явищ, що можуть виникати у сімейному середовищі,

навчальному закладі або найближчому соціальному оточенні. Основною метою діяльності соціального педагога є створення сприятливих умов для повноцінної соціалізації особистості, її гармонійного розвитку та успішної інтеграції у суспільство.

Сучасні наукові дослідження у галузі соціальної педагогіки зосереджені на вивченні особливостей професійної діяльності соціального педагога як у закладах загальної середньої освіти, так і в роботі з різними соціальними групами населення. Окрему увагу науковці приділяють питанням технологізації соціально-педагогічної діяльності. Розвиток професії соціального педагога та соціального працівника в Україні, яка вже давно є поширеною у світовій практиці, зумовлює необхідність створення та впровадження сучасного навчально-методичного забезпечення у систему підготовки фахівців.

Зростаюча потреба суспільства в ефективному управлінні соціальними процесами, спрямованому на їх оптимізацію та гармонійне функціонування, актуалізує проблему технологізації соціальної сфери. У цьому контексті технології соціальної роботи доцільно розглядати як цілісну систему методів, прийомів і впливів, що використовуються для досягнення цілей соціального розвитку, підвищення якості життя та забезпечення стабільного функціонування суспільства.

Розвиток системи соціально-педагогічної діяльності зумовив необхідність чіткого визначення та осмислення технологій, що застосовуються у цій сфері. Соціально-педагогічні технології доцільно розглядати як цілісну сукупність форм, методів, прийомів і способів діяльності, які використовуються соціальними службами, установами соціального обслуговування та безпосередньо соціальними педагогами з метою ефективної реалізації завдань соціально-педагогічної роботи.

Поняття «соціально-педагогічні технології» є тісно пов'язаним із такими категоріями, як «соціальні технології» та «педагогічні технології», оскільки поєднує у собі їхні сутнісні характеристики Ольга Пошетун [42].

Сам термін «педагогічні технології» виник у США і спочатку використовувався у формі поняття «технології освіти». З часом його зміст зазнав трансформації, що привело до формування сучасного розуміння педагогічних технологій. На початковому етапі під «технологіями в освіті» розуміли переважно використання технічних засобів навчання. Згодом розвиток ідей програмованого навчання став наступним етапом еволюції цього поняття. Подальше розширення змісту педагогічних технологій було пов'язане з орієнтацією на дослідження, розробку та впровадження принципів оптимізації освітнього процесу із використанням досягнень науки і техніки.

Отже, педагогічна технологія має подвійне підґрунтя: з одного боку - технічне, що передбачає створення і застосування засобів, спрямованих на підвищення ефективності навчання, а з іншого - гуманітарне, яке пов'язане з педагогічною наукою і забезпечує формування та відтворення результатів навчально-виховної діяльності.

Відомий науковець Олена Дубасенюк визначає педагогічну технологію як проєкт певної педагогічної системи, що реалізується у практичній діяльності. Він підкреслює, що основою будь-якої педагогічної технології є системний підхід, від якого залежить її відтворюваність та ефективність. На думку дослідника, будь-яка діяльність може мати характер або мистецтва, або технології: мистецтво ґрунтується на інтуїції, тоді як технологія - на науково обґрунтованих підходах. Водночас саме поєднання цих складових забезпечує розвиток педагогічної практики: інтуїтивні напрацювання поступово трансформуються у технології, які, у свою чергу, стають основою для подальшого вдосконалення діяльності [19].

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки поняття педагогічних технологій трактується як цілісна система методів, спрямованих на планування, організацію та оцінювання освітнього процесу. Вони передбачають раціональне використання як людських ресурсів, так і технічних засобів з метою підвищення ефективності навчання та виховання.

Соціальні технології, у свою чергу, розглядаються як комплекс методів, прийомів і форм впливу, спрямованих на досягнення цілей соціального розвитку. Вони також можуть інтерпретуватися як узагальнення накопиченого практичного досвіду, знань і професійних умінь суб'єктів соціальної діяльності, що систематизуються та застосовуються у практиці.

Окрім цього, соціальні технології визначаються як сукупність професійних дій і способів впливу на соціальні об'єкти з метою їх удосконалення, оптимізації функціонування та можливості подальшого відтворення відповідних моделей впливу в аналогічних умовах.

Важливою особливістю соціальних технологій є їх орієнтація на взаємодію типу «суб'єкт – суб'єкт». Це означає, що ефективність їх реалізації безпосередньо залежить від активної співпраці всіх учасників соціального процесу. Без залучення індивіда, сім'ї чи соціальної групи до спільної діяльності неможливо досягти позитивних змін у ситуаціях, які потребують соціального втручання [2].

Технології соціально-педагогічної роботи являють собою системно організовану сукупність форм, методів і прийомів, що застосовуються соціальними службами, установами соціального обслуговування та фахівцями соціальної сфери з метою підвищення ефективності соціальної допомоги та реалізації завдань соціального захисту населення.

Водночас ці технології можна розглядати як комплекс цілеспрямованих дій, спрямованих на підтримку, відновлення або покращення соціального функціонування особистості, а також на запобігання виникненню негативних соціальних явищ.

Технології соціально-педагогічної діяльності відображають її прикладний характер і виступають важливим інструментом практичної роботи. Їх усвідомлене та системне використання дозволяє значно підвищити ефективність вирішення соціальних проблем дітей та молоді, а також сприяє оптимізації процесів їх соціалізації.

Соціально-педагогічний підхід у межах соціальної роботи доцільно трактувати як діяльність, спрямовану на підтримку саморозвитку особистості, розкриття її творчого потенціалу, здібностей і можливостей, а також активізацію внутрішніх ресурсів клієнтів - окремих осіб, груп чи спільнот - для самостійного подолання життєвих труднощів.

У зв'язку з цим соціально-педагогічна діяльність набуває інтегративного та універсального характеру, поєднуючи різні напрями впливу. Відповідно, у її структурі виокремлюють основні складові: соціально-психологічні, соціально-медичні та власне соціально-педагогічні технології.

Соціально-педагогічні технології можна визначити як цілеспрямовану програму професійних дій соціального педагога, що реалізується у взаємодії з індивідом або соціальною групою як у передбачуваних, так і в змінних умовах, з метою досягнення максимально ефективного результату.

Розроблення та впровадження таких технологій потребує врахування низки важливих чинників. Насамперед це особистісні якості фахівця, його професійна компетентність, а також необхідність індивідуалізації та персоналізації соціально-педагогічного впливу з урахуванням особливостей кожного клієнта.

Реалізація соціально-педагогічних технологій повинна базуватися на ключових принципах, зокрема принципах соціальності та розвитку. Їх дотримання і практичне застосування є показником високого рівня організації соціально-педагогічної діяльності.

Окрім загальних підходів до технологізації соціально-педагогічного процесу, важливе значення мають і прикладні технології. До них належать технології соціально-педагогічної практики, соціальної адаптації, корекції, терапевтичного впливу, а також методи вирішення конфліктних ситуацій та інші.

Основними завданнями соціально-педагогічних технологій є:

- розроблення ефективних методів і методик цілеспрямованого соціального впливу;

- використання технологічного підходу як засобу підвищення результативності та оптимізації соціально-педагогічної діяльності.

Соціально-педагогічна діяльність розпочинається з чіткого визначення мети та завдань, які має реалізувати фахівець. Зокрема, це може бути формування у дитини комунікативних навичок, що з певних причин не були належним чином розвинені, або надання допомоги у процесі адаптації до нового соціального середовища. Саме поставлена мета визначає подальший зміст діяльності, добір методів її реалізації та організаційні форми, які перебувають у тісному взаємозв'язку.

Ефективність соціально-педагогічної діяльності значною мірою залежить від того, наскільки обґрунтовано визначено її зміст, адекватно підібрано методи та оптимально організовано форми роботи. Водночас ці складові не існують ізольовано: зміст діяльності впливає на вибір методів і форм, тоді як методи і форми можуть коригувати як зміст, так і організаційні підходи. Крім того, між методами і формами також існує тісний взаємозв'язок, що забезпечує цілісність педагогічного процесу.

Соціально-педагогічна технологія виступає інтегративним утворенням, що поєднує ознаки як соціальних, так і педагогічних технологій. Її розробка стає можливою завдяки тому, що соціально-педагогічна діяльність має чітку внутрішню структуру, яка дозволяє розподілити її на окремі етапи та послідовно реалізовувати. За підходом В. Оржеховський, до основних компонентів цієї діяльності належать: визначення цілей, добір способів дії та необхідного інструментарію, а також оцінювання отриманих результатів.

Використання технологічного підходу у діяльності соціального педагога забезпечує поетапну реалізацію її структурних компонентів. Зокрема, розв'язання будь-якої проблемної ситуації, що потребує втручання фахівця, розпочинається з діагностичного етапу. Цей етап передбачає збір, аналіз і систематизацію інформації, що дозволяє сформулювати обґрунтовані висновки щодо сутності проблеми та визначити подальші шляхи її вирішення [39].

Важливою особливістю професійної діяльності соціального педагога є те, що дитина не завжди здатна самостійно усвідомити та чітко сформулювати власну проблему, а також пояснити причини її виникнення. Часто такі труднощі можуть бути пов'язані з конфліктами в сім'ї, напруженими взаєминами з учителями або проблемами у спілкуванні з однолітками. У зв'язку з цим ключовим завданням соціального педагога є самостійне виявлення всіх суттєвих обставин життєвої ситуації дитини та встановлення обґрунтованого соціально-педагогічного «діагнозу».

Другим етапом діяльності є визначення оптимальних шляхів розв'язання виявленої проблеми. На основі проведеної діагностики формулюється мета подальшої роботи, а також конкретизуються завдання, які необхідно реалізувати для її досягнення. Практична реалізація поставлених завдань може здійснюватися двома основними способами.

Перший передбачає використання вже існуючих, апробованих соціально-педагогічних технологій. У цьому випадку професійна компетентність соціального педагога полягає у здатності обрати найбільш ефективну технологію, яка відповідає конкретній ситуації. Для цього фахівець повинен володіти ґрунтовними знаннями про сучасні технології соціально-педагогічної роботи та вміти адаптувати їх до індивідуальних потреб клієнта.

Другий шлях реалізується у ситуаціях, коли стандартні підходи виявляються недостатньо ефективними. У такому випадку соціальний педагог має розробити власну індивідуальну програму дій, тобто створити унікальну технологію вирішення конкретної проблеми. Це вимагає глибокого розуміння принципів побудови індивідуальних програм, уміння враховувати особливості розвитку дитини, специфіку її проблеми та умови соціального середовища.

Незалежно від обраного підходу, обидва зазначені шляхи спрямовані на досягнення позитивного результату - ефективне розв'язання проблемної ситуації. На етапі практичної реалізації соціальний педагог обирає відповідні методи впливу, зокрема переконання, вправи та інші педагогічні засоби, а також визначає оптимальні форми організації роботи - індивідуальну чи групову. Крім

того, важливу роль відіграє добір необхідних ресурсів і засобів, які забезпечують досягнення поставленої мети та сприяють вирішенню проблем дитини.

Завершальним етапом діяльності соціального педагога, як зазначає Ольга Карпенко, є оцінювання результатів проведеної роботи та визначення її ефективності. На цьому етапі фахівець аналізує, наскільки повно і якісно вдалося вирішити проблему дитини, а також чи досягнуто поставленої мети.

У процесі оцінювання можливі два основні варіанти розвитку подій. Перший полягає у повному та успішному розв'язанні проблеми, що дає підстави завершити взаємодію з дитиною або перевести її у режим підтримувального супроводу. Другий варіант передбачає часткове або недостатнє вирішення проблемної ситуації. У такому випадку соціальний педагог повинен провести детальний аналіз власної діяльності з метою виявлення причин неефективності [28].

Зокрема, необхідно визначити, на якому саме етапі були допущені недоліки: під час діагностики, у процесі вибору стратегії розв'язання проблеми або при доборі методів і засобів впливу. Виявлення таких помилок дає змогу скоригувати подальші дії, внести зміни до програми роботи та повторно реалізувати процес вирішення проблеми з урахуванням отриманого досвіду.

Таким чином, застосування технологічного підходу у діяльності соціального педагога сприяє раціональному використанню ресурсів, підвищує організованість і наукову обґрунтованість професійної діяльності. Це дозволяє не лише підвищити ефективність вирішення конкретних соціальних проблем, але й забезпечує системність і послідовність у роботі з різними категоріями клієнтів.

Варто також підкреслити, що соціально-педагогічні технології охоплюють широкий спектр напрямів діяльності, зокрема діагностичну роботу, соціальну профілактику, адаптацію та реабілітацію. Їх комплексне застосування сприяє гармонійному розвитку особистості, підвищенню рівня її соціальної адаптованості та запобіганню виникненню складних життєвих ситуацій.

Крім того, ефективне використання соціально-педагогічних технологій вимагає від фахівця постійного професійного самовдосконалення, оновлення знань та готовності до впровадження інноваційних підходів. Саме поєднання науково обґрунтованих технологій і творчого підходу забезпечує високий рівень результативності соціально-педагогічної діяльності.

1.2 Роль інтерактивних технологій у практичній діяльності соціального педагога в закладі загальної середньої освіти

Сучасні педагоги та соціальні педагоги дедалі більше усвідомлюють необхідність упровадження особистісно орієнтованого підходу до вихованця як одного з провідних принципів організації освітньо-виховного процесу. Зміна стратегічних цілей освіти зумовлює переорієнтацію всієї системи навчання на розвиток особистості дитини, її гуманізацію та забезпечення умов для всебічного розвитку. У межах такого підходу особлива увага приділяється індивідуальним особливостям учня, його потребам, інтересам та можливостям. Дитина розглядається не як пасивний об'єкт впливу, а як активний, свідомий учасник освітнього процесу. Особистісно-орієнтоване навчання передбачає побудову взаємодії між педагогом і вихованцем на засадах поваги, партнерства та співпраці. Такий підхід створює умови для розвитку самостійності, відповідальності та критичного мислення, що є важливими складовими формування сучасної особистості.

Поняття «інтерація» (від англ. interaction - взаємодія) спочатку активно використовувалося у соціології та соціальній психології, однак згодом набуло широкого застосування і в педагогічній науці. Сьогодні інтерактивний педагогічний процес розглядається як організація навчання, що базується на активній взаємодії учасників освітнього процесу з навчальним середовищем та між собою. Такий процес ґрунтується на закономірностях міжособистісного спілкування і передбачає спільну пізнавальну діяльність, у якій навчання та виховання відбуваються через діалог, співпрацю та обмін досвідом

Інтерактивне навчання можна визначити як спосіб організації освітньої діяльності, за якого всі її учасники активно взаємодіють, обмінюються інформацією, спільно розв'язують проблеми, моделюють життєві ситуації та оцінюють результати власної діяльності. Такий підхід сприяє зануренню учасників у реальні або наближені до реальності умови, що дозволяє формувати практичний досвід та розвивати навички співробітництва. Особливістю інтерактивного підходу є зміна традиційної логіки навчання. Якщо у класичній моделі освітній процес рухається від теорії до практики, то інтерактивне навчання передбачає зворотний напрям: від набуття практичного досвіду - до його осмислення, узагальнення та теоретичного обґрунтування [50]. Це значно підвищує рівень залученості учнів і сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Ефективність інтерактивних технологій значною мірою залежить від створення сприятливого психологічного клімату в колективі. Позитивна атмосфера взаємоповаги, довіри, підтримки та зацікавленості у спільному результаті стимулює активність учасників освітнього процесу та підвищує продуктивність їх діяльності. Натомість негативні емоції, конфлікти чи відсутність взаєморозуміння можуть суттєво знижувати ефективність навчання.

Важливо зазначити, що інтерактивні технології передбачають постійну зміну видів діяльності, що дозволяє підтримувати увагу та інтерес учасників. Вони базуються на безпосередній взаємодії з соціальним середовищем, яке виступає джерелом реального життєвого досвіду. Саме в процесі такої взаємодії відбувається формування соціальних компетентностей, умінь співпраці та ефективного спілкування.

Отже, інтерактивні технології в освітньо-виховному просторі виступають важливим засобом підвищення ефективності навчання і виховання, сприяють розвитку активної, відповідальної та соціально зрілої особистості. Їх використання забезпечує не лише засвоєння знань, але й формування практичних навичок, необхідних для успішної соціалізації в сучасному суспільстві. Крім того, створення доброзичливої, гуманістично-орієнтованої атмосфери в освітньому середовищі відіграє надзвичайно важливу роль у

зниженні емоційної напруги та подоланні зайвого хвилювання учасників навчального процесу. Така обстановка сприяє формуванню відкритості у спілкуванні, взаємної зацікавленості, довіри та підтримки між учасниками взаємодії. Вона також допомагає усвідомити цінність кожної особистості як самодостатньої та водночас значущої для взаємного духовного й професійного розвитку.

Інтерактивний педагогічний процес реалізується через різноманітні форми та методи організації діяльності. До них належать евристична бесіда, презентації, дискусії, метод «мозкового штурму», «круглі столи», ділові та рольові ігри, конкурси практичних робіт із подальшим їх обговоренням, тренінгові заняття, а також колективне розв'язання творчих завдань. Значне місце займає робота в малих групах, міні-лекції, кейс-метод (аналіз конкретних ситуацій), практичні індивідуальні та групові вправи, моделювання різноманітних соціальних або професійних процесів, розробка проєктів, бізнес-планів і соціальних програм. Також ефективними є робота з навчально-методичними матеріалами, аналіз ілюстративних джерел, обговорення відеоматеріалів, у тому числі записів власної діяльності, проведення педагогічних майстерень, зустрічі з практикуючими фахівцями, а також використання сучасних комп'ютерних технологій.

До ключових ознак інтерактивного навчального процесу належать: активна міжособистісна взаємодія у системах «педагог – вихованець» і «вихованець – вихованець», організація роботи в малих групах на засадах співпраці та взаємодопомоги, а також використання ігрових і тренінгових форм діяльності, що стимулюють активність учасників.

Варто також зазначити, що впровадження інтерактивних форм і методів у діяльність соціального педагога забезпечує низку важливих педагогічних результатів. Зокрема, воно сприяє набуттю досвіду активного засвоєння навчально-виховного змісту у взаємодії з соціальним середовищем, розвитку особистісної рефлексії та критичного мислення, а також формуванню нового досвіду міжособистісної взаємодії. Крім того, такі методи сприяють розвитку

толерантності, комунікативних навичок і вмінь ефективної взаємодії в групі, стимулюють гнучкість у зміні соціальних ролей залежно від ситуації, а також допомагають засвоювати моральні норми та правила колективної діяльності. Важливим результатом є розвиток навичок аналізу та самоаналізу під час групової рефлексії, формування здатності до конструктивного вирішення конфліктних ситуацій і запобігання їх виникненню [10].

Отже, інтерактивні методики вирізняються значним освітнім і розвивальним потенціалом, оскільки сприяють підвищенню рівня залученості всіх учасників педагогічного процесу та забезпечують їхню активну позицію в навчально-виховній діяльності. Вони створюють умови для ефективної взаємодії, розвитку самостійності, критичного мислення та формування практичних умінь, необхідних для успішної соціалізації особистості.

РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗЗСО

2.1 Інтерактивний театр як технологія соціально-педагогічної роботи з учнями

На початку XXI століття сучасне суспільство є надзвичайно складною та багаторівневою системою соціальних взаємодій. У таких умовах успішна життєдіяльність особистості значною мірою залежить від рівня сформованості її соціальної компетентності, яка охоплює знання, уміння, навички та ціннісні орієнтації, необхідні для ефективної взаємодії з іншими людьми та соціальним середовищем. Особливої актуальності набуває проблема формування соціальної компетентності у дітей та молоді, а також пошук дієвих педагогічних засобів її розвитку. У цьому контексті важливу роль відіграє театральне мистецтво, яке історично використовується не лише як форма художнього відображення дійсності, а й як потужний соціально-виховний інструмент. Театр сприяє засвоєнню соціальних норм і цінностей, розвитку емпатії, толерантності та навичок міжособистісної взаємодії. Завдяки своїй емоційно-образній природі він дає можливість учасникам проживати різні життєві ситуації у безпечному середовищі, що сприяє кращому розумінню себе та оточення, формуванню адекватної соціальної поведінки та розвитку комунікативної культури. Інтерактивний театр у соціально-педагогічній практиці розглядається як ефективна технологія, що поєднує елементи гри, моделювання соціальних ситуацій та активної взаємодії учасників. Його використання сприяє розвитку соціальних навичок, формуванню позитивного соціального досвіду та підвищенню рівня соціальної адаптації особистості.

Необхідність звернення до театральних методів особливо актуалізується в умовах сучасного суспільства, яке характеризується зростанням технократичних тенденцій, раціоналізацією міжособистісних відносин та певним зниженням емоційної чутливості. Це часто призводить до соціальної відчуженості, зростання рівня самотності та виникнення різноманітних

соціальних проблем. У цьому контексті інтерактивний театр виступає важливим засобом відновлення емоційної рівноваги, розвитку співпереживання та покращення комунікативної взаємодії між людьми. Його застосування в діяльності соціального педагога сприяє не лише навчанню, а й вихованню, соціалізації та гармонійному розвитку особистості.

Напруженість сучасного соціального середовища зумовлює активне використання театрального мистецтва в різних формах у практиці соціально-педагогічної роботи. Особливе значення в цьому контексті має інтерактивний театр (від англ. interaction - взаємодія), який є сучасним напрямом театральної діяльності. Його сутність полягає у залученні учасників до активного обговорення, осмислення та моделювання актуальних соціальних проблем через театралізовані форми роботи. Такий підхід дозволяє наблизити навчальний матеріал до реальних життєвих ситуацій, що є особливо важливим для підлітків та молоді, оскільки відповідає їхнім віковим потребам, інтересам і соціальному досвіду. У результаті відбувається активізація соціальної взаємодії, розвиток критичного мислення та формування соціальної компетентності особистості [24].

Методологічною основою впровадження театрального мистецтва в освітньо - виховний процес із соціально орієнтованою та профілактичною спрямованістю є ідеї видатних мислителів ХХ століття, серед яких Б. Брехт, Я. Морено, А. Боаль та інші.

У творчості німецького режисера-реформатора Б. Брехта особливу увагу приділено залученню глядача до активного осмислення соціальних явищ і процесів, а також формування власної позиції щодо них. Важливим аспектом діяльності стало використання театру як засобу соціального розвитку молоді. З цією метою ним були створені так звані «педагогічні п'єси», які мали на меті не лише художнє відображення дійсності, а й виховання соціально свідомої особистості.

Значний внесок у розвиток соціально орієнтованого театру зробив Я. Морено, який розглядав драматичну гру як ефективний інструмент

покращення міжособистісної взаємодії та емоційного стану людини. Він запропонував інноваційну соціально-психологічну технологію – психодраму (соціодраму), яка також відома як соціометричний театр або театр спонтанності. Її основною метою є моделювання життєвих ситуацій для їх емоційного проживання та подальшого аналізу. Інший відомий представник театрального мистецтва, бразильський режисер і громадський діяч А. Боаль, розглядав театр як інструмент соціальних змін. На його думку, театральна діяльність може сприяти трансформації суспільства через активну участь самих глядачів у процесі вистави, що передбачає зміну як індивіда, так і соціального середовища.

Особливістю театру Б. Брехта була виражена соціальна спрямованість. У своїх постановках він активно використовував публіцистичні елементи – плакати, уривки з газет, прямі звернення до глядачів із важливими суспільними питаннями. Такий підхід сприяв підвищенню критичного мислення аудиторії та залученню її до аналізу соціальних проблем. Ідеї психодрами (соціодрами), запропоновані Я. Морено, спрямовані на розвиток спонтанності, творчої імпровізації та активної взаємодії учасників, а також концепція «театру пригноблених» А. Боалья, який орієнтує як акторів, так і глядачів на пошук власних шляхів вирішення складних життєвих ситуацій, становлять важливу теоретико-практичну основу для використання театрального мистецтва у соціальній сфері. Їх застосування є доцільним як у діяльності громадських організацій та установ соціального обслуговування, так і в освітньому середовищі, зокрема в закладах загальної середньої освіти, які відіграють ключову роль у процесі соціалізації молодого покоління.

Спільною основою зазначених театральних концепцій є принцип діалогу. Він реалізується на різних рівнях: між акторами та режисером у процесі створення вистави, між виконавцями ролей, а також між сценою та глядацькою аудиторією. Важливою особливістю є трансформація позиції глядача – з пасивного спостерігача він перетворюється на активного учасника процесу, так званого «глядача-актора». Така зміна ролі створює умови для глибшого

осмислення побаченого та сприяє особистісним змінам і формуванню здатності впливати на соціальне середовище.

З огляду на діалогічну природу театру як мистецтва взаємодії, особливої актуальності набуває впровадження інтерактивного театру в практику загальноосвітніх навчальних закладів. Такий формат поєднує театралізовану дію з безпосереднім обговоренням актуальних життєвих проблем, що порушуються у виставі. У результаті всі учасники залучаються до активного мислення, формування власної позиції, оцінювання ситуацій та вироблення висновків.

Інтерактивний театр у різних формах сьогодні широко застосовується у соціальній та освітньо-виховній практиці багатьох країн світу. Зокрема, моделі, що базуються на концепції «театру пригноблених» А. Боаля, використовуються як ефективний інструмент вирішення як групових, так і індивідуальних проблем у більш ніж 70 країнах світу.

Діяльність інтерактивних театрів свідчать про їхню актуальність і значний потенціал розвитку. Вони підтверджують доцільність подальшого впровадження таких форм роботи у систему соціально-виховної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів як інноваційного інструменту взаємодії з підлітками та молоддю.

Інтерактивний театр може і повинен стати невід'ємною складовою сучасного виховного процесу, виконуючи функції соціального навчання, профілактики девіантної поведінки та корекції негативних моделей поведінки учнів. Його використання у шкільній практиці відкриває нові можливості для формування соціально зрілої, відповідальної та активної особистості.

Інтерактивний театр належить до тих сучасних навчально-виховних методів, які завдяки своїй нестандартності, високому емоційному потенціалу та відсутності прямого дидактичного або моралізаторського впливу здатні активно залучати молодь до обговорення актуальних соціальних проблем. Він створює умови для пошуку відповідей на важливі життєві питання, формування власної позиції та усвідомленого життєвого вибору. У результаті підлітки та

старшокласники поступово переходять від ролі пасивних об'єктів виховного впливу до активних суб'єктів процесу соціалізації. На нашу думку, виховний потенціал інтерактивного театру є навіть ширшим, ніж у традиційного театру, оскільки в основі лежить принцип активної участі та взаємодії всіх учасників театралізованого процесу – як акторів, так і глядачів. Саме ця взаємодія забезпечує глибший емоційний та когнітивний вплив на особистість.

Значення інтерактивного театру полягає також у здатності багатовимірно впливати на формування соціальної поведінки дітей і молоді. Зокрема, він дає можливість моделювати різноманітні життєві ситуації та відпрацьовувати можливі варіанти поведінки в них; відтворювати соціальні процеси та явища, акцентуючи увагу на найбільш актуальних проблемах суспільства; розширювати соціокультурний кругозір молоді людини та сприяти формуванню її світоглядних орієнтацій. Саме участь у театральній взаємодії стимулює розвиток здатності до самооцінки та оцінювання соціального середовища, активізує процес рефлексії як важливого механізму самопізнання, саморозвитку та самоствердження особистості. Проживання різних життєвих ситуацій у безпечному просторі театральної гри дозволяє учасникам краще зрозуміти власну поведінку, усвідомити своє місце у суспільстві та більш чітко побачити можливі шляхи особистісного розвитку. При цьому активно включається увага, уява та емоційно-ціннісна сфера особистості [47].

Актуальність інтерактивного театру особливо зростає в сучасних соціально-педагогічних умовах, коли традиційні вербальні методи виховання поступово втрачають свою ефективність у порівнянні з потужним інформаційним впливом медіа-середовища. Яскравість, образність і швидкість поширення інформації через телебачення та інтернет потребують від педагогічної науки пошуку нових, більш дієвих форм роботи з молоддю. У цьому контексті інтерактивний театр виступає ефективним засобом формування особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства. Слушною є позиція Т. Сисоєвої, яка зазначає, що сучасні підлітки значною мірою перенасичені візуальною та образною інформацією, що надходить із

телевізійних програм, відеофільмів, комп'ютерних ігор та інших цифрових джерел. У зв'язку з цим форми і методи педагогічного впливу, здатні привернути увагу молоді, повинні мати нестандартний, інноваційний характер і викликати в неї щирий інтерес та емоційний відгук [48].

Сучасні діти та підлітки нерідко сприймають настанови дорослих (учителів, батьків) як певний тиск або нав'язування готових істин і цінностей. Водночас, коли молодь через внутрішній діалог із собою або у взаємодії з однолітками самостійно приходять до певних висновків, такі рішення є більш усвідомленими, стійкими та ефективними. Саме цьому сприяє участь школярів в інтерактивному театрі, де глядач перестає бути пасивним спостерігачем і перетворюється на співучасника творчого процесу. На відміну від традиційного театру, де аудиторія переважно виконує роль спостерігача, в інтерактивному форматі глядач активно залучається до спільної діяльності разом з акторами. Така взаємодія реалізується через різні методи та прийоми, зокрема: обговорення з аудиторією, залучення глядачів до інсценування та моделювання альтернативних способів вирішення проблемних ситуацій, дискусії, профілактичні ігрові форми роботи з групами учасників, а також рекомендації відповідної літератури для подальшого осмислення порушених проблем.

Важливою перевагою інтерактивного театру є висока мобільність та доступність. Він не потребує спеціальної акторської підготовки для більшості учасників, складного сценічного обладнання, дорогих декорацій чи костюмів. Завдяки цьому такі театральні форми є простими у впровадженні та не потребують значних ресурсів. Виступи можуть організовуватися у різноманітних просторах – у класних кімнатах, актових залах, на відкритих майданчиках тощо.

Отже, інтерактивний театр має широкий і багатофункціональний потенціал. Серед основних функцій доцільно виокремити пізнавальну, комунікативну, профілактичну, корекційну та терапевтичну. Реалізація цих функцій сприяє формуванню соціальної компетентності особистості, глибшому усвідомленню соціальних ролей, розвитку здатності до їх адекватного

сприйняття та творчого переосмислення. Крім того, він допомагає формувати внутрішні механізми протидії факторам, що можуть призводити до соціальної дезадаптації, неуспішності у житті та маргіналізації особистості.

Основними умовами ефективного впровадження інтерактивного театру в закладах освіти є, насамперед, усвідомлення педагогами значущості сучасних інноваційних підходів до виховання, готовність до впровадження інтерактивних методик, а також створення сприятливого освітнього середовища, що підтримує активну участь і творчу ініціативу учнів, передбачає необхідність формування у педагогів переконання щодо ефективності театральних методів і технологій у виховному процесі, а також оволодіння основними прийомами театральної виразності.

Важливим компонентом є налагодження міждисциплінарної взаємодії соціального педагога, практичного психолога, класних керівників і вчителів-предметників у процесі організації діяльності інтерактивного театру, підготовки виступів та добору соціально значущого проблемного матеріалу. Особливого значення набуває діалогічний характер взаємодії з дітьми, а також системність функціонування інтерактивного театру як педагогічної технології.

У шкільній практиці можуть реалізовуватися різні моделі функціонування інтерактивного театру, вибір яких залежить від низки чинників. Серед них – рівень професійної підготовки педагогічних працівників (зокрема соціальних педагогів), якість їхньої взаємодії, готовність педагогічного колективу до інноваційної діяльності, орієнтація на суб'єкт-суб'єктну взаємодію з учнями, а також усвідомлення значущості театру як ефективного засобу педагогічної підтримки та соціального виховання [46].

За критерієм спрямованості на суспільні (групові) або індивідуальні проблеми інтерактивний театр може функціонувати у форматі соціального або психодраматичного театру.

Психодраматичний театр орієнтований насамперед на надання психологічної допомоги особистості або групі. Основними завданнями є корекційний, а в окремих випадках і реабілітаційний вплив. У процесі роботи

увага приділяється як особистим життєвим історіям учасників-акторів, так і досвіду глядачів, які можуть емоційно залучатися до переживання змодельованих ситуацій. Організація психодраматичного театру є складною соціально-педагогічною технологією, що вимагає високого рівня професійної підготовки фахівців, глибокого розуміння групової динаміки та вміння працювати з емоційними станами учасників. Така форма театрального впливу є доступною лише для психологічно підготовлених фахівців – практичних психологів або соціальних педагогів (соціальних працівників), оскільки вона потребує високого рівня професійної компетентності, емоційної стійкості учасників та суворого дотримання принципів конфіденційності. В умовах шкільного середовища, де міжособистісні стосунки дітей часто є напруженими або навіть конфліктними, застосування подібних форм роботи може бути ускладненим і не завжди доцільним. Водночас у практиці окремих закладів освіти вже є позитивні приклади ефективного використання драматичних підходів.

Соціальний театр виступає як багатофункціональна форма роботи, що охоплює широкий спектр впливу – від соціально-орієнтаційного до корекційного та терапевтичного. Його масштабність проявляється як у зверненні до загальносуспільних проблем, так і до специфічних групових і вікових викликів, зокрема проблем підліткового та молодіжного середовища.

Залежно від рівня залучення аудиторії до інтерактивної взаємодії та ступеня використання імпровізації соціальні інтерактивні театри умовно поділяють на два основні типи: соціально-просвітницький та соціально-імпровізаційний. В умовах загальноосвітньої школи найбільш доступною та практичною формою для педагогів є саме *соціально-просвітницький театр*.

Метою соціально-просвітницького театру є через засоби драматизації та театрального відтворення привернути увагу до актуальних соціальних проблем, що мають особливе значення для підлітків і молоді. Йдеться про питання громадянської активності, формування життєвої компетентності, підготовки до дорослого життя, розвитку правової культури, організації дозвілля та

формування навичок здорового способу життя. Важливим є також аналіз чинників, які сприяють або, навпаки, перешкоджають самореалізації та самоствердженню особистості.

Постановки у соціально-просвітницькому театрі, як правило, готуються заздалегідь. У ролі акторів можуть виступати діти, які мають базові акторські навички або систематично відвідують театральні гуртки. Організація роботи такого театру здійснюється відповідно до загальних принципів функціонування дитячих театральних колективів. Для підготовки вистав у соціально-просвітницькому театрі можуть використовуватися як готові сценарії професійних авторів (зокрема з фахових видань, матеріалів громадських організацій або інтернет-ресурсів), так і адаптовані тексти, створені педагогами або самими учасниками творчого процесу. також матеріали, розроблені безпосередньо юними акторами у співпраці з педагогами. При цьому соціально-виховний вплив театральної постановки насамперед спрямовується на самих учасників-акторів, оскільки саме вони проходять процес глибокого осмислення змісту вистави. У зв'язку з цим із дітьми проводяться обговорення щодо значущості ідей, ціннісних орієнтацій та проблем, порушених у спектаклі, з акцентом на їхній особистісний розвиток, самореалізацію та формування життєвих позицій. Особливу увагу у процесі роботи слід приділяти усвідомленню школярами важливості донесення ключових ідей вистави до глядацької аудиторії. Це сприяє розвитку соціальної взаємодії, формуванню відповідальності та усвідомленню власної громадянської ролі. Таким чином, учасники театрального процесу фактично долучаються до соціально значущої діяльності, набуваючи досвіду соціальної творчості та активної громадянської позиції [51,22, 53].

Тривалість вистави-інтерації, як правило, відповідає тривалості шкільного уроку і становить приблизно 40–45 хвилин. Водночас за умови високої зацікавленості учнів та активного обговорення порушених проблем дискусія може тривати довше, виходячи за межі стандартного часу заняття.

Орієнтовна структура такого заняття включає кілька етапів. Першим є презентація соціально-проблемної вистави групою учнів перед однокласниками або учнями інших класів. Важливо, щоб формування глядацької аудиторії здійснювалося з урахуванням результатів попередньої діагностики соціальних проблем школярів, яку проводять соціальний педагог або класний керівник.

Другим етапом є активне залучення учнів-глядачів до обговорення проблематики, порушеної у виставі, що сприяє розвитку критичного мислення, рефлексії та вміння формулювати власну позицію.

Третім етапом може бути розповсюдження серед учасників невеликих інформаційних матеріалів – буклетів під умовною назвою «Подумай над цим», у яких подано ключові факти та акценти щодо теми вистави. Ефективність театрального впливу значно підвищується у разі використання додаткових засобів – плакатів, аудіо- та відеоматеріалів, звернень до аудиторії безпосередньо під час дії вистави, а також інших прийомів, що активізують емоційну та інтелектуальну сферу учнів і сприяють глибшому зануренню у проблему.

Для учнів 5–7 класів у межах соціально-просвітницького театру особливо ефективним є використання казкових сюжетів як форми подання соціально значущої інформації через драматизацію. Зокрема, це можуть бути адаптовані або переосмислені казкові історії, наприклад інсценізація «Колобка», у якій через сюжетні події розкриваються проблеми шкідливих звичок, соціального впливу та відповідального вибору. У таких постановках діти не лише відтворюють сюжет, а й осмислюють поведінку персонажів та її наслідки, що має важливе виховне значення.

Учні 8–9 класів залучаються до підготовки як реалістичних, так і символічних театральних постановок соціально-проблемного спрямування.

Для учнів 10–11 класів соціально-просвітницький театр набуває більш дискусійного характеру і ґрунтується на глибокому обговоренні складних соціальних проблем у форматі «за і проти». У таких постановках значна увага приділяється публіцистичному компоненту, який забезпечує учнів необхідною

інформацією для подальшого аналізу, обговорення та формування власної позиції.

Ефективною формою організації театральної діяльності для старшокласників можуть бути так звані сократівські бесіди або діалогічні вистави, що спрямовані на спільний пошук істини через обговорення та аргументацію різних точок зору. Протягом навчального року доцільно підготувати приблизно 4–6 таких інтерактивних «діалогів-вистав».

Серед можливих тем для театралізованих обговорень можна виокремити: «Він і вона» (проблема взаємин між юнаками та дівчатами), «Наркотики: шлях у нікуди», «Цигарка: вибір чи залежність?», «До чого призводить дружба з алкоголем?», «Бути громадянином – означає...» тощо.

До тематики інтерактивних театралізованих «діалогів» також можуть входити такі проблемні напрями, як: «Ми і батьки», «Закон один для всіх», «У світі речей» (критичне осмислення споживацьких орієнтацій), «Творче дозвілля», «Майбутня професія», «Такий багатоликий людський світ» (проблематика міжетнічних взаємин), «Насильство: слабкість чи сила?» та інші. Водночас спектр тем може значно розширюватися відповідно до інтересів учнівської молоді та творчих можливостей педагогічного колективу.

Важливим аспектом соціально-просвітницького театру є спосіб подачі основної ідеї. Якщо для молодших підлітків характерним є сприйняття соціальних проблем через чітко окреслену моральну позицію у театральній постановці, то для старших підлітків і старшокласників доцільно використовувати такий формат, який стимулює самостійне осмислення ситуації та формування власних висновків. У цьому контексті пряме повчання та нав'язування готових оцінок з боку педагога є недопустимими, оскільки вони знижують рівень критичного мислення та самостійності учнів [51].

Процес підготовки театральних вистав, зокрема написання сценаріїв, створює широкі можливості для розвитку творчого потенціалу школярів, їхньої уяви, ініціативності, а також сприяє актуалізації індивідуальних здібностей, інтересів і ціннісних орієнтацій.

Організація показів соціально-просвітницьких постановок може здійснюватися у співпраці з центрами соціальних служб для молоді, закладами позашкільної освіти, а також із залученням батьків та інших членів родини. Така форма взаємодії посилює соціальний ефект театральної діяльності та розширює коло її впливу.

Подібна громадська та соціально орієнтована діяльність позитивно впливає на формування адекватної самооцінки школярів, особливо тих, які мають труднощі у спілкуванні з однолітками, педагогами або членами родини. Участь у театральних проєктах сприяє їхній соціальній активізації та підвищенню впевненості у власних можливостях.

Узагальнюючи, слід зазначити, що шкільний інтерактивний театр є інноваційною технологією соціально-виховної роботи, яка сприяє розвитку емоційної, інтелектуальної та вольової сфери учнів. Він забезпечує наближення школярів до реального проживання соціальних ситуацій, формує навички ефективної взаємодії, розширює розуміння сучасних суспільних проблем, їх викликів і ризиків, а також спрямовує молодь на усвідомлений пошук власного місця в соціальному середовищі, підвищуючи рівень їхньої соціальної компетентності.

Для ефективного впровадження інтерактивного театру в діяльність школи необхідною є розробка спеціальних програм, орієнтованих на різні вікові групи учнів, а також на дітей, які мають певні труднощі у соціальній взаємодії.

2.2. Візуалізована лекція та дискусійні методи у діяльності соціального педагога

Лекція традиційно вважається одним із найменш інтерактивних методів навчання. У її класичному варіанті активна роль належить переважно викладачу або доповідачу, тоді як слухачі займають здебільшого пасивну позицію: сприймають інформацію, роблять записи та інколи ставлять запитання. У таких умовах взаємодія між учасниками освітнього процесу є мінімальною або взагалі відсутньою.

Попри це, лекційна форма залишається однією з найбільш поширених у навчально-виховній практиці, і повністю відмовитися від неї неможливо. Водночас варто критично оцінювати її обмеження, насамперед недостатній рівень активізації аудиторії. Практичний досвід показує, що інформація, отримана у лекційному форматі, швидко втрачається або залишається лише на рівні теоретичного знання, не трансформуючись у практичні дії чи особистісний досвід [25].

Ще одним недоліком традиційної лекції є відсутність умов для співпраці між слухачами. У результаті навіть після тривалого спільного навчання учасники освітнього процесу часто не взаємодіють між собою та не набувають навичок групової роботи, що є важливим компонентом соціальної компетентності.

Разом із тим лекція може бути ефективною за умови її правильного методичного використання. Вона доцільна тоді, коли необхідно системно подати новий матеріал, який не впливає безпосередньо з попереднього досвіду учнів або студентів. У таких випадках лекція виконує функцію базового інформаційного фундаменту.

Сучасний підхід до організації лекційного заняття передбачає його поступову трансформацію у більш інтерактивну форму - візуалізовану лекцію. Вона включає використання мультимедійних засобів, наочності, прикладів із реального життя, а також елементів взаємодії зі слухачами. До таких елементів належать встановлення зорового контакту, включення коротких запитань до аудиторії, міні-дискусії, обговорення ситуацій, використання гумору або проблемних запитів для активізації уваги.

Ефективним є також поділ лекційного матеріалу на логічні блоки з обов'язковими паузами для обговорення, виконання коротких завдань або ігрових елементів, які дозволяють перевірити рівень засвоєння інформації. Таким чином лекція поступово набуває ознак інтерактивності та перетворюється з монологічної форми подачі матеріалу на більш діалогічну.

Доцільно розглядати лекцію не як самодостатній елемент навчального процесу, а як його вступну частину, узагальнення або пояснення складних аспектів теми. За такого підходу вона органічно поєднується з іншими інтерактивними методами, підсилюючи їх ефективність.

Дискусія як інтерактивний метод навчання є логічним продовженням лекційної форми і спрямована на активне залучення учасників до обговорення проблемних питань. Вона передбачає обмін думками, аргументацію позицій, аналіз різних точок зору та формування власних висновків. Саме дискусія сприяє розвитку критичного мислення, комунікативних навичок і здатності до конструктивної взаємодії.

У поєднанні візуалізована лекція та дискусія створюють більш ефективне навчальне середовище, оскільки забезпечують не лише передачу знань, а й їх осмислення, обговорення та застосування в умовах реальної взаємодії. Це значно підвищує рівень залученості учасників і сприяє формуванню стійких знань та соціальних умінь.

Питання перед лекційним курсом

Перед початком підготовки та проведення лекції доцільно усвідомити низку ключових питань, які визначають її зміст, форму та ефективність.

Хто я?

Передусім важливо визначити власну роль у конкретній педагогічній ситуації. Лектор може виступати як керівник, який звертається до підлеглих; як підлеглий, що звітує перед керівництвом про результати роботи; як фахівець певної галузі, який презентує експертні висновки; або як представник групи, що транслює спільну позицію та несе відповідальність за її представлення.

У процесі самого виступу роль лектора також може змінюватися. На етапі вступу він може виконувати функцію модератора, який ставить запитання та спрямовує мислення аудиторії. Далі - виступати як співучасник пошуку відповідей разом із групою. На етапі підсумків його завдання може полягати в узагальненні результатів спільної роботи та структуруванні отриманих

висновків. У певних випадках лектор може виступати і як експерт, який допомагає учасникам наблизитися до істинного розуміння проблеми.

З якою метою?

Наступним важливим аспектом є чітке визначення мети виступу. Від неї залежить добір змісту, методів і способів подання матеріалу. Якщо метою є організація спільної навчальної діяльності, то недоцільно подавати готові рішення, натомість слід стимулювати самостійний пошук відповідей. Якщо ж виступ має підсумковий характер, не варто перевантажувати аудиторію новими проблемами.

Окремою метою може бути емоційна підтримка або стабілізація стану аудиторії, особливо якщо вона перебуває в ситуації невизначеності чи напруження. Також лекція може виконувати переконувальну функцію, коли необхідно змінити або закріпити певні погляди чи спонукати до конкретних дій. У деяких випадках вона має меморіальний або урочистий характер, спрямований на вшанування подій чи осіб.

Залежно від мети, лекції умовно поділяються на кілька основних типів:

- інформативні – спрямовані на подання нової інформації, пояснення понять, явищ та алгоритмів дій;
- переконливі на зміну або зміцнення поглядів аудиторії та стимулювання певної поведінки;
- ситуативно зумовлені (урочисті) – пов'язані з вшануванням подій, осіб або здійсненням важливих заяв;
- переговорні – використовуються в умовах обговорення, вирішення конфліктів або під час професійного відбору;
- консультативні – застосовуються під час нарад і дискусій, коли необхідно спільно виробити рішення або стратегію дій.

Таким чином, ефективність лекційного виступу значною мірою залежить від усвідомлення педагогом власної ролі та чіткого визначення мети, що дозволяє зробити його більш структурованим, доцільним і результативним.

Що? На підготовчому етапі доцільно використовувати так звані робочі картки (або кілька карток), на яких фіксуються всі ідеї, формулювання та думки, що можуть бути використані під час лекції. У процесі підготовки частина з них може змінюватися або відсіюватися залежно від того, наскільки вони відповідають поставленій меті та змістовому навантаженню виступу.

Важливим аспектом якісної підготовки є не лише визначення того, що саме буде сказано, але й усвідомлення того, що можна свідомо опустити. Лекція має бути лаконічною та структурованою, адже надмірна інформація знижує рівень її сприйняття та ускладнює запам'ятовування. Доцільно пам'ятати, що слухачі не можуть засвоїти весь обсяг поданого матеріалу, тому ефективність виступу залежить від його чіткості та відбору ключових ідей. Недаремно існує вислів: «Розумна людина говорить те, що знає, а мудра — знає, що варто сказати».

Окрему увагу слід приділяти формі лекції, її стилю, емоційному забарвленню, тривалості, а також використанню візуальних і наочних засобів (фон, приклади, графіки, ілюстрації тощо) [50].

Залежно від стилю мовлення, лекцію можна будувати по-різному. Наприклад:

1. можна подати матеріал у формі особистих спогадів, спираючись на власний досвід або результати досліджень, або ж науково аргументувати його, демонструючи широку ерудицію;
2. можна апелювати як до емоцій, так і до раціонального мислення аудиторії - викликати співпереживання, здивування чи інтерес або ж переконувати через логічні доведення;
3. стиль викладу може бути урочистим і піднесеним із використанням термінології та іншомовних запозичень, або навпаки - стриманим і нейтральним;
4. можливе також використання гумористичних елементів, анекдотів і життєвих прикладів для підсилення уваги слухачів.

Форма подачі лекції має бути безпосередньо пов'язана з її метою. У практиці зустрічаються різні підходи до підготовки виступу. Деякі викладачі повністю записують текст лекції та зачитують його, однак така форма, як правило, є малоефективною, оскільки не забезпечує живого контакту з аудиторією та знижує рівень її активності.

Інші готують текст напам'ять і відтворюють його під час виступу, періодично звертаючись до записів. Такий підхід є дещо кращим, однак також може залишатися надто формалізованим.

Найбільш ефективним вважається варіант, коли педагог готує структурований план виступу, фіксує ключові тези, цитати та основні опорні пункти (часто у зручній, наочній формі, наприклад із використанням кольорових позначок). Під час лекції він вільно орієнтується в матеріалі, спираючись на план і реакцію аудиторії, що дозволяє гнучко коригувати виклад: акцентувати важливе, уточнювати складне або пропускати другорядне.

Такий підхід забезпечує природність мовлення, кращий контакт із слухачами та підвищує загальну ефективність лекційного процесу.

Скільки часу в розпорядженні?

Під час підготовки лекції важливо чітко визначити часові межі як для підготовчого етапу, так і для самого виступу. Необхідно з'ясувати, скільки часу відведено на презентацію матеріалу, чи передбачається одноразовий виступ чи серія занять, а також чи є можливість інтегрувати інші форми роботи (обговорення, вправи, інтерактивні елементи) і яку частину часу доцільно на них виділити. Рациональний розподіл часу дозволяє уникнути перевантаження інформацією та забезпечує логічність викладу.

У яких умовах відбувається лекція?

Не менш важливим є врахування умов, у яких проходитиме виступ. Слід звернути увагу на розміри приміщення, його акустичні особливості, наявність технічного обладнання (мікрофонів, проектора, екрана, наочних матеріалів тощо). Значення має також форма розташування аудиторії, позиція лектора, кут огляду слухачів та можливість встановлення зорового контакту.

Невдале розміщення в аудиторії може суттєво знизити ефективність виступу. Наприклад, якщо частина слухачів не бачить лектора, їхня увага швидко знижується, що негативно впливає на загальну атмосферу сприйняття. Тому доцільно заздалегідь перевірити організацію простору: розташування столів, технічних засобів та власну позицію під час виступу.

Структура лекції: три складові

Якісна лекція має чітку структуру і складається з трьох основних частин: вступу, основної частини (розкриття теми) та завершення.

Вступ виконує функцію привернення уваги аудиторії. Доцільно розпочати з несподіваного твердження, проблемного запитання, короткої історії або доречного гумору. Головне завдання цього етапу – зацікавити слухачів і показати значущість теми.

Основна частина передбачає послідовне розкриття змісту лекції, аргументацію ключових положень, використання прикладів та пояснень.

Завершення спрямоване на узагальнення матеріалу, формулювання висновків та акцентування уваги на головних ідеях.

Особливо важливо вже на початку чітко окреслити, про що саме йтиметься, яку думку необхідно донести та до яких висновків підвести аудиторію. Перші хвилини виступу є вирішальними, адже саме в цей час формується ставлення слухачів до лектора та рівень їхньої зацікавленості. Якщо не вдасться привернути увагу одразу, утримати її надалі буде значно складніше.

Під час виступу важливо не лише подати матеріал, а й уміти його аргументовано обґрунтувати, вплинути на аудиторію та викликати інтерес. Лектор має не просто інформувати, а й переконувати, пояснювати, інколи застерігати та навіть надихати слухачів. Водночас необхідно враховувати, що увага аудиторії є обмеженою: навіть найцікавіший виступ не буде ефективним, якщо він триває надто довго без жодної взаємодії [7].

Саме тому доцільно періодично «оживляти» аудиторію. Через кожні 10–15 хвилин варто змінювати формат роботи: ставити запитання, залучати слухачів до короткого обговорення, використовувати гумор або невеликі інтерактивні

вправи. Наприклад, можна запропонувати учасникам підвестися, зробити кілька рухів чи виконати просту фізичну дію – це допомагає зняти втому та відновити концентрацію. Такі елементи створюють невимушену атмосферу і сприяють кращому засвоєнню матеріалу.

Не менш важливим є чітке структурування виступу. Інформація краще запам'ятовується, якщо вона подана логічно й послідовно. Тому слід чітко виокремлювати основні частини лекції, називати їх і за можливості візуально фіксувати (наприклад, на дошці чи фліпчарті). Доцільно також кілька разів повторювати ключові моменти, але різними словами. Водночас не варто перевантажувати виступ великою кількістю проблем – оптимально зосередитися на двох-трьох основних питаннях, щоб аудиторія могла їх глибоко осмислити.

Окрему увагу потрібно приділяти як вербальній, так і невербальній комунікації. Значення має не лише зміст сказаного, а й спосіб подачі: інтонація, темп мовлення, жести, міміка та навіть постава лектора. Впевнена поведінка і відкритість сприяють довірі з боку слухачів, тоді як монотонність або закритість можуть знизити інтерес до виступу.

На завершальному етапі необхідно коротко узагальнити викладений матеріал. Важливо ще раз наголосити на головній ідеї, але подати її в дещо іншій формі, щоб закріпити у свідомості слухачів. Доцільно також використати приклад, жарт або цікаву історію, яка допоможе краще запам'ятати основну думку. Після цього варто чітко повторити тезу і підкреслити, що вона була доведена у процесі виступу.

Суттєву роль у сприйнятті інформації відіграє візуалізація. Значна частина знань засвоюється саме через зорові образи, тому використання наочних матеріалів значно підвищує ефективність лекції. Це можуть бути таблиці, схеми, презентації, ілюстрації або мультимедійні матеріали. Сучасні технічні засоби, зокрема проектори та інтерактивні екрани, дають змогу зробити подачу інформації більш динамічною та зрозумілою. Крім того,

візуалізація допомагає структурувати матеріал і полегшує його запам'ятовування.

Дискусія є одним із найпоширеніших інтерактивних методів навчання, проте досить часто її застосовують формально – як завершальний етап лекції або як спонтанний обмін думками без чіткої мети. Такий підхід не завжди виправданий, адже ефективність дискусії значною мірою залежить від того, наскільки вона продумана та організована.

Постає закономірне питання: у яких випадках і з якою метою доцільно використовувати дискусію як форму навчального заняття? Насамперед вона є дієвим інструментом глибшого засвоєння матеріалу. У процесі обговорення учасники не лише відтворюють почуте, а й переосмислюють його, адаптують до власного досвіду та знань. Формулюючи запитання або висловлюючи власну позицію, людина змушена «перекласти» інформацію на зрозумілу для себе мову, що автоматично активізує мислення та сприяє глибшому розумінню.

Особливо важливим є те, що під час дискусії учасник перестає бути пасивним слухачем. Він починає взаємодіяти з матеріалом: уточнює, заперечує, погоджується або доповнює почуте. Усе це сприяє так званому «привласненню» знань, коли інформація перестає бути зовнішньою і стає частиною власного досвіду. Завдяки цьому виникає можливість перевірити правильність свого розуміння, скоригувати помилки та уточнити окремі аспекти [21].

Якісно організована дискусія перетворює процес навчання з пасивного сприйняття на активну діяльність. Саме така форма роботи є однією з найбільш ефективних для засвоєння знань, оскільки вона поєднує аналіз, оцінювання та творче мислення. Крім того, користь отримує не лише окремих учасник, а й уся група загалом. Учасники мають змогу побачити різні підходи до розуміння однієї й тієї ж інформації, усвідомити відмінності у сприйнятті та навчитися аргументовано відстоювати власну позицію.

Водночас слід зазначити, що не кожна дискусія є продуктивною. Досвід багатьох свідчить про ситуації, коли обговорення перетворюється на хаотичний обмін репліками, взаємне перебивання або домінування окремих учасників.

Часто можна спостерігати затяжні монологи, відсутність структури та логіки, що в результаті призводить до втрати сенсу самого процесу. У таких випадках дискусія не лише не приносить користі, а й може викликати розчарування та зниження інтересу до теми.

Щоб уникнути подібних ситуацій, необхідно заздалегідь продумати організацію дискусії. Передусім слід чітко визначити її мету: що саме має бути досягнуто в результаті обговорення – перевірка знань, формування критичного мислення, пошук рішення проблеми чи узагальнення матеріалу. Не менш важливо обрати відповідну форму проведення: це може бути круглий стіл, дебати, робота в малих групах або модероване обговорення.

Підготовка якісної дискусії передбачає також визначення правил взаємодії: дотримання черговості висловлювань, повага до думок інших, аргументованість позицій. Важливо, щоб викладач або модератор виконував роль координатора процесу, спрямовував обговорення та підтримував конструктивний характер діалогу.

Визначення мети розмови

Чітке формулювання мети є основою будь-якої ефективної комунікації. Зрозуміло, що конкретна ціль розмови безпосередньо залежить від теми заходу та особливостей аудиторії, з якою ведеться робота. Саме усвідомлення мети дозволяє обрати правильний стиль взаємодії та уникнути непорозумінь.

З огляду на цільове спрямування, можна виокремити три основні типи розмов: дискусію, дебати та переговори. Кожен із цих форматів має свою специфіку та призначення. Наприклад, дискусія орієнтована на обмін думками й пошук спільного розуміння, дебати – на аргументоване відстоювання позицій, а переговори – на досягнення конкретної домовленості. Серйозною помилкою є ситуація, коли під час спілкування втрачається початкова мета, і розмова змінює свій характер. Зокрема, переговори можуть несподівано перетворитися на дебати, що ускладнює досягнення результату і часто призводить до конфліктів.

Вибір форми дискусії

Коли мета визначена, наступним кроком є вибір оптимальної форми проведення дискусії. Важливу роль тут відіграє знання особливостей групи: рівень підготовки учасників, їхня активність, кількість людей, а також умови проведення – простір, технічне забезпечення, розташування меблів, освітлення тощо. Усе це впливає на ефективність взаємодії.

Сучасна педагогічна практика пропонує широкий спектр форм дискусійної роботи: від класичного обговорення до структурованих методів. Зокрема, дискусія часто виступає складовою інших інтерактивних технологій. Її елементи активно застосовуються у таких методах, як «мозковий штурм», техніка номінальних груп, аналіз конкретних ситуацій (case-study), а також у різноманітних методиках групового опитування чи планування діяльності. Це свідчить про універсальність дискусії як інструменту навчання та розвитку мислення [3].

Роль ведучого дискусії

Ключовим фактором успішності будь-якої дискусії є її організація, а отже - роль ведучого або модератора. Саме від нього значною мірою залежить, чи досягне обговорення поставленої мети. Ефективною можна вважати таку дискусію, після якої учасники отримують конкретний результат: краще розуміння теми, спільне рішення, нові ідеї або навіть зміцнення взаєморозуміння в колективі.

Якщо ж дискусія не має належного керування, вона швидко втрачає зміст. Нерідко вона перетворюється на хаотичний обмін репліками, безсистемні суперечки або ж, навпаки, на пасивне слухання без активної участі. У деяких випадках обговорення може набути конфліктного характеру або викликати втому й байдужість у слухачів. Навіть за наявності цікавих ідей відсутність структури призводить до того, що учасники не можуть чітко пригадати, з чого все почалося і до яких висновків дійшли.

Отже, ведучий має виконувати не лише організаційну, а й регулюючу функцію: спрямовувати розмову, підтримувати баланс між учасниками, заохочувати до висловлювань і водночас контролювати дотримання правил.

Важливо також підсумовувати проміжні результати та допомагати групі рухатися до визначеної мети.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що ефективна дискусія неможлива без чітко сформульованої мети, правильно обраної форми та активної ролі ведучого. Саме поєднання цих елементів забезпечує результативність і змістовність комунікативного процесу.

Для того щоб дискусія була справді результативною, її необхідно не лише грамотно провести, а й ретельно підготувати. Важливу роль відіграє також створення сприятливої атмосфери, яка стимулюватиме учасників до активної участі. Існує кілька ключових принципів, яких повинен дотримуватися ведучий, щоб забезпечити ефективність обговорення.

Перш за все, учасники повинні бути заздалегідь ознайомлені з темою дискусії. Без попередньої підготовки складно очікувати змістовного діалогу. Тому доцільно завчасно надати основні інформаційні матеріали, пояснити завдання та окреслити очікувані результати роботи. Це можна зробити різними способами: надіслати матеріали разом із запрошенням, роздати їх напередодні або представити ключові питання ще до початку лекції. У випадку, коли дискусія є продовженням лекційного заняття, важливо орієнтувати слухачів на майбутнє обговорення вже під час подачі матеріалу. Додатково ефективним є розповсюдження коротких тез лекції у вигляді роздаткових матеріалів – це допоможе учасникам робити нотатки та краще підготуватися до участі в обговоренні.

Другий важливий аспект – якість і форма підготовлених матеріалів. Вони можуть мати різний характер: від переліку ключових питань до опису конкретних ситуацій, що потребують аналізу. Для того щоб дискусія була структурованою, основні проблемні питання мають бути постійно доступними для огляду. Найкраще, якщо вони будуть візуально представлені – на дошці, плакатах або екрані. Це дозволяє учасникам не втрачати фокус уваги та сприяє логічності висловлювань. Крім того, індивідуальні копії матеріалів допомагають кожному учаснику краще орієнтуватися в темі. До змісту матеріалів можна

включати кейси для аналізу, суперечливі твердження для обговорення або варіанти рішень, які потребують колективного осмислення. Такий підхід активізує мислення та сприяє глибшому залученню до процесу.

Третім важливим чинником є організація простору. Розташування меблів повинно відповідати обраній формі дискусії та сприяти комунікації між учасниками. Наприклад, кругове або напівкругове розміщення столів стимулює відкритий діалог, тоді як традиційне аудиторне розташування більше підходить для публічних обговорень. У разі проведення дискусії у великому приміщенні необхідно заздалегідь перевірити технічне забезпечення, зокрема якість звуку, адже акустика змінюється залежно від кількості людей у залі. Важливо також забезпечити комфортні умови для учасників: легкий доступ до мікрофона, можливість вільно пересуватися та наявність необхідних матеріалів для роботи, зокрема чистих аркушів паперу для нотаток.

Крім зазначених принципів, варто звернути увагу й на клімат у групі. Атмосфера довіри, взаємоповаги та відкритості значно підвищує якість дискусії. Ведучий має заохочувати учасників до висловлення думок, не допускаючи критики особистості, а лише аргументоване обговорення ідей. Саме в таких умовах формується конструктивний діалог, який сприяє не лише обміну інформацією, а й розвитку критичного мислення [30].

Важливою умовою успішної дискусії є створення сприятливої атмосфери. Вона формується не лише завдяки поведінці учасників, а й через організаційні деталі: облаштування простору, комфортні умови для роботи, наявність води, легких перекусів, а під час перерв – чаю чи кави. На перший погляд, такі дрібниці можуть здаватися незначними, однак саме вони сприяють розслабленню учасників, підвищують їхню відкритість і готовність до активної взаємодії. Усе це необхідно передбачити заздалегідь, адже комфортне середовище позитивно впливає на якість спілкування.

Варто також підкреслити значення якісно підготовлених матеріалів. Вони не лише допомагають краще запам'ятати зміст обговорення, а й виконують структуроутворюючу функцію – впорядковують думки учасників і створюють

спільне інформаційне поле для всієї групи. Завдяки цьому дискусія стає більш цілісною та зрозумілою для кожного її учасника.

Щодо організації процесу, дискусія в освітньому середовищі може виглядати доволі невимушеною та природною. Зовні може скластися враження, що обговорення відбувається саме по собі, без активного втручання ведучого. Насправді ж така «легкість» є показником високого рівня його майстерності. Ефективний модератор не обов'язково привертає до себе увагу, однак постійно контролює перебіг дискусії, забезпечуючи її змістовність і організованість.

Ведучий несе відповідальність як за зміст обговорення, так і за сам процес його проведення. Його завдання полягає у тому, щоб усі ключові питання були розглянуті, а також щоб взаємодія між учасниками була конструктивною. Особливо важливо звертати увагу на кілька принципових аспектів.

По-перше, це якість комунікації між учасниками. Кожен має отримати можливість висловитися, не зазнаючи перебивань чи ігнорування. Важливим є дотримання принципу активного слухання, коли учасники не лише говорять, а й уважно сприймають думки інших. Крім того, висловлювання повинні бути чіткими, логічними та зрозумілими, щоб уникнути непорозумінь.

По-друге, значення має відчуття належності до групи. Кожен учасник повинен відчувати, що думка є важливою і враховується. Якщо ж окремі люди залишаються осторонь, не беруть участі в обговоренні або відчувають себе «зайвими», це негативно впливає не лише на них, а й на загальну атмосферу. У таких випадках знижується рівень залученості, зростає пасивність або навіть виникає напруження в колективі.

Важливим елементом ефективної дискусії є загальна атмосфера, яка формується у процесі взаємодії між учасниками. Йдеться про те, яким є ставлення один до одного, як саме виражаються емоції, чи панує взаємоповага та довіра. Не менш значущим є відчуття безпеки кожного учасника: людина має бути впевненою, що її думку вислухають без осуду чи агресії. Саме за таких умов створюється простір для відкритого висловлення ідей, що позитивно

впливає на якість обговорення та активність групи загалом. Додатково варто зазначити, що сприятливий психологічний клімат допомагає знизити напруження та стимулює конструктивну взаємодію між учасниками.

Ще одним важливим аспектом є *дотримання визначених норм і процедур*. Це ті правила, які регламентують перебіг дискусії та забезпечують її організованість. До них належать, зокрема, тривалість виступів, порядок надання слова, способи вираження підтримки чи незгоди, а також загальні принципи поведінки під час обговорення. Попереднє узгодження таких норм дозволяє уникнути хаосу, сприяє рівномірній участі всіх присутніх і робить процес більш передбачуваним та продуктивним.

Ведучий, у свою чергу, повинен не лише ознайомити учасників із цими правилами, а й слідкувати за їх дотриманням протягом усього обговорення. Особливо це актуально для дискусій, що тривають близько однієї години, коли важливо раціонально розподілити час і забезпечити можливість висловитися кожному. Орієнтація на заздалегідь визначені принципи проведення допомагає зберегти баланс між свободою висловлювань і необхідною структурою, що є запорукою ефективного результату.

2.3. Ігрове моделювання у соціально-педагогічній діяльності

Гра, поряд із працею та навчанням, є однією з базових форм діяльності людини. Вона виступає особливим видом активності, що відбувається в умовно створених ситуаціях і спрямована на відтворення та засвоєння соціального досвіду. У процесі гри формується здатність до саморегуляції поведінки, розвиваються навички взаємодії та вдосконалюється внутрішній контроль особистості.

Ігрова діяльність виконує низку важливих функцій, які роблять її ефективним інструментом у роботі соціального педагога. Насамперед, вона має розважальний характер, оскільки приносить задоволення від самого процесу та сприяє емоційному розвантаженню. Водночас гра є потужним засобом

комунікації, адже у її межах учасники навчаються будувати діалог, висловлювати власні думки та взаємодіяти з іншими [12].

Не менш значущою є функція самореалізації, оскільки гра створює умови для прояву індивідуальних здібностей та ініціативи. Через ігрову діяльність учасники можуть долати труднощі, що виникають у реальному житті, що підкреслює її терапевтичне значення. Крім того, гра має діагностичну функцію, оскільки дозволяє виявити особливості поведінки, рівень розвитку особистості та можливі відхилення. Вона також виконує корекційну роль, сприяючи формуванню позитивних змін у поведінці та розвитку особистісних якостей.

Особливу увагу слід звернути на соціалізаційний потенціал гри. У процесі ігрової взаємодії учасники засвоюють соціальні норми, цінності та моделі поведінки, що є необхідними для ефективного функціонування в суспільстві. Гра також сприяє міжкультурному порозумінню, адже допомагає засвоїти універсальні соціокультурні принципи та налагоджувати взаємодію між представниками різних середовищ.

Більшість ігор характеризується низкою спільних ознак. Передусім це добровільність участі, що забезпечує внутрішню мотивацію та інтерес до діяльності. Важливою рисою є творчий характер гри, який часто передбачає імпровізацію та активне включення учасників у процес. Значну роль відіграє емоційна насиченість, що проявляється через елементи змагання, суперництва та переживання. Крім того, будь-яка гра має певні правила, які визначають її структуру, логіку розвитку та послідовність дій.

Ігрові методики, що застосовуються в соціально-педагогічній діяльності, мають широкий спектр цільових орієнтацій. З дидактичної точки зору, вони сприяють розширенню кругозору, активізації пізнавальної діяльності та формуванню практичних умінь і навичок. Виховний потенціал гри проявляється у розвитку самостійності, відповідальності, формуванні моральних і світоглядних установок, а також у вихованні навичок співпраці та колективної взаємодії.

Розвивальна функція ігрових методик полягає у стимулюванні когнітивних процесів – уваги, пам'яті, мислення, уяви та творчих здібностей. Водночас гра сприяє розвитку емпатії, рефлексії та здатності приймати оптимальні рішення в різних ситуаціях. Соціалізуючий аспект ігрової діяльності проявляється у засвоєнні норм і цінностей суспільства, адаптації до соціального середовища, формуванні навичок саморегуляції та ефективної комунікації.

Теоретичне підґрунтя ігрових технологій базується на низці психологічних та педагогічних положень, які пояснюють природу гри та її значення для розвитку особистості. Насамперед ігрова діяльність пов'язана з базовими потребами людини, такими як прагнення до самовираження, самоствердження, самовизначення, самоконтролю та самореалізації. Саме ці внутрішні мотиви забезпечують природну залученість людини у гру та її активну участь у процесі.

Гра розглядається як форма психогенної поведінки, тобто така, що є внутрішньо властивою особистості та виникає природним шляхом. Це означає, що ігрова активність не нав'язується зовні, а є природною потребою людини, яка проявляється на різних етапах її розвитку.

У культурно-історичній теорії розвитку підкреслюється, що гра виступає простором «внутрішньої соціалізації» дитини, тобто середовищем, у якому відбувається засвоєння соціальних норм, правил і моделей поведінки. Через гру дитина поступово входить у систему суспільних відносин, навчаючись взаємодії з іншими.

З іншого боку, гра розглядається як форма свободи особистості, що реалізується в уяві. У цьому контексті вона трактується як своєрідна «уявна реалізація нереалізованих потреб та інтересів», що дозволяє людині переживати ситуації, недоступні в реальному житті, та моделювати альтернативні варіанти поведінки.

Важливо підкреслити, що здатність до ігрової діяльності не обмежується віком. Однак у різні періоди життя гра набуває різних форм і змісту. У дитячому

віці ігри поступово змінюються: від простих дій із предметами до відтворення соціальних взаємин між людьми, а згодом – до ігор, у яких ключовим стає дотримання соціальних норм і правил поведінки.

Згідно з віковою періодизацією розвитку (Г.В. Костюк), кожному етапу дитинства відповідає провідний вид діяльності, який визначає психічний розвиток дитини. Саме в межах цієї діяльності формуються нові якості та новоутворення, що впливають на подальший розвиток особистості.

Ділові ігри як форма ігрових технологій

Серед різних форм ігрових технологій особливе місце займають ділові ігри, які широко застосовуються в освітній та професійній підготовці. Вони мають кілька модифікацій, кожна з яких виконує специфічні функції.

Однією з найпоширеніших форм є імітаційні ігри. У їх основі лежить моделювання діяльності певної організації або її структурного підрозділу. У процесі гри можуть відтворюватися реальні події, професійна діяльність людей, а також умови, в яких ця діяльність відбувається. Сценарій такої гри зазвичай включає не лише опис подій, а й детальну характеристику імітованих процесів, їх структури та функціонального призначення. Це дозволяє учасникам максимально наблизитися до реальних професійних ситуацій.

Іншою формою є рольові ігри, які спрямовані на відпрацювання моделей поведінки в певних соціальних або професійних ситуаціях. У таких іграх учасники виконують конкретні ролі, що передбачають певні функції та обов'язки. Для їх організації створюється умовна модель або сценарій, у межах якого кожному учаснику надається своя роль із чітко визначеним змістом. Це дає змогу відпрацювати навички прийняття рішень, комунікації та взаємодії в умовах, максимально наближених до реальності [6].

«Діловий театр» як форма ігрового моделювання.

Однією з ефективних форм ігрового моделювання є так званий «діловий театр». У межах цього методу відтворюється певна життєва або професійна ситуація, у якій учасники мають продемонструвати відповідну модель поведінки. Під час виконання ролей індивід залучає власний життєвий досвід,

знання та навички, намагаючись максимально точно вжитися в образ іншої особи. Важливим є не лише відтворення дій, а й розуміння мотивів поведінки, аналіз ситуації та вибір оптимальної лінії поведінки.

Основною метою методу інсценування є формування вміння орієнтуватися в різних життєвих обставинах, адекватно оцінювати власні дії, враховувати інтереси та позиції інших людей, а також будувати ефективну взаємодію без використання формальних механізмів впливу, таких як наказ чи авторитарний тиск. Для реалізації цього методу заздалегідь розробляється сценарій, у якому детально описуються ситуація, ролі учасників, їхні функції, обов'язки та завдання.

Психодрама і соціодрама.

Психодрама та соціодрама є близькими за змістом до методів «рольового виконання» і «ділового театру», проте мають більш виражений соціально-психологічний характер. Це своєрідні форми «театру взаємодії», у яких учасники не лише відтворюють ситуації, а й глибоко переживають їх емоційно.

У процесі психодрами та соціодрами відпрацьовуються навички розуміння психологічного стану інших людей, вміння аналізувати та змінювати емоційну атмосферу в групі, а також здатність встановлювати продуктивний контакт із співрозмовником. Особливу увагу приділяють розвитку емпатії, комунікативної гнучкості та навичок конструктивної взаємодії в колективі.

Творча гра та колективне конструювання справ

Окремим напрямом ігрових технологій є творча гра, зокрема технологія конструювання колективних творчих справ. Цей процес має чітку структуру та реалізується у кілька послідовних етапів.

Перший етап – підготовчий. На цьому рівні визначаються основні виховні завдання, формуються як ближні, так і перспективні цілі колективної діяльності.

Другий етап колективне планування. Він передбачає спільний пошук ідей, проведення «розвідки цікавих справ» та формування банку можливих пропозицій для реалізації.

Третій етап – підготовка справи. На цьому етапі здійснюється розподіл обов'язків між учасниками, організовується підготовка матеріалів, оформлення простору та вирішуються організаційні питання.

Четвертий етап – реалізація справи. Безпосереднє проведення запланованої діяльності, під час якого педагог виконує роль координатора та здійснює оперативне керівництво процесом.

П'ятий етап – підбиття підсумків. Після завершення роботи відбувається аналіз результатів. Він може здійснюватися у формі колективного обговорення, заповнення спеціальних листів оцінювання, ведення «екранів настрою» або інших способів фіксації емоційних і змістових результатів діяльності.

Шостий етап – післядія полягає у використанні досвіду, набутого під час усіх попередніх стадій колективної творчої справи: планування, підготовки, проведення та обговорення результатів. Саме на цьому етапі відбувається осмислення отриманого досвіду, його перенесення в нові ситуації та практичне застосування в подальшій діяльності. Такий підхід забезпечує не лише закріплення знань і навичок, а й сприяє їхньому розвитку та вдосконаленню.

Поетапне моделювання творчих ігрових процесів має значний позитивний вплив на учасників. Воно створює умови для активізації внутрішніх ресурсів особистості, розвитку волі, мобілізації зусиль, а також формування пізнавальних здібностей і важливих особистісних якостей. У результаті ігрової діяльності стає не лише засобом навчання, а й інструментом особистісного зростання [51].

Ігри на самопізнання

Окрему групу інтерактивних технологій становлять ігри, спрямовані на самопізнання. Їх конструювання, за підходом Т. В. Березовської, передбачає послідовну реалізацію кількох етапів.

Першим є педагогічне обґрунтування, під час якого визначаються цілі та доцільність використання гри в навчально-виховному процесі.

Другим етапом виступає колективне планування, що передбачає активну взаємодію учасників, обговорення ідей та визначення структури майбутньої гри.

Третій етап – підготовка ігрової діяльності, у процесі якої учасники опановують правила, норми поведінки та елементи ігрового етикету, необхідні для ефективної взаємодії.

Четвертий етап – безпосереднє проведення гри, що характеризується самостійною організацією діяльності учасників і їх активною взаємодією в межах визначених правил.

П'ятий етап – колективне обговорення результатів, під час якого здійснюється аналіз ігрової взаємодії, самооцінка власних дій, а також визначається значення отриманого досвіду для подальшої самокорекції та саморозвитку особистості.

Шостий етап – післядія, який передбачає моделювання нових ігор на основі набутого досвіду, а також визначення напрямів удосконалення особистісно значущих якостей та корекції поведінки.

Ігри на самопізнання завжди передбачають взаємодію між учасниками, оскільки саме через контакт з іншими людьми особистість найповніше проявляє свої індивідуальні риси. Здатність до гармонійної та безконфліктної взаємодії формується через соціальний досвід, у процесі якого інтегровані якості особистості виявляються найбільш чітко. Саме тому включення індивіда у групову взаємодію є необхідною умовою для глибокого самопізнання.

На основі зазначеного підходу можуть бути створені різні моделі ігор, спрямовані на розвиток самопізнання. Наприклад, ігри на дослідження особистісних якостей, такі як «Розкажи мені про мене» або «Розкажи мені про себе», дозволяють учасникам краще усвідомити власні риси, сприйняття з боку інших та особливості міжособистісної взаємодії.

До тематичних напрямів ігор на самопізнання можна віднести різні змістові блоки, які спрямовані на розвиток особистості, її ціннісних орієнтацій та когнітивних здібностей. Зокрема, виділяють ігри, пов'язані з дослідженням власного «Я» та життєвого досвіду, наприклад: «Мій родовід», «Зірки в моїй долі». Окрему групу становлять ігри, орієнтовані на формування норм поведінки та соціальних установок: «По країнах і континентах», «Яскраво-

червоні вітрила», «Театр». Ще один напрям пов'язаний із розвитком пізнавальних здібностей та інтелектуальної активності: «Темна незнайомка», «Шерлок Холмс» та подібні до них.

Ігрова діяльність відіграє важливу роль у формуванні творчої індивідуальності особистості. Вона сприяє розвитку самостійності, ініціативності та готує людину до реальних життєвих і професійних ситуацій. У будь-якій грі особливе значення має ігрова роль, яка визначає поведінку учасника та взаємодію з іншими. У процесі гри індивід може виконувати різні соціальні ролі: автора, лідера, організатора, виконавця, спостерігача або навіть опонента, що дозволяє йому краще зрозуміти різні моделі поведінки та соціальні позиції [47].

Моделювання ігор, спрямованих на самопізнання, орієнтується на всебічний і гармонійний розвиток особистості, активізацію її позитивних якостей, а також формування здатності до самоактуалізації. У цьому процесі важливою є формування внутрішньої установки, яка включає кілька ключових аспектів:

- усвідомлення власної особистості, розуміння своїх сильних і слабких сторін, визначення життєвих цілей і пріоритетів;
- прагнення до самовдосконалення та формування принципу взаємоповаги, коли людина ставиться до інших так, як хотіла б, щоб ставилися до неї;
- розвиток здатності до самоаналізу, який є необхідною умовою глибокого самопізнання та особистісного зростання.

Формування такої установки потребує постійної внутрішньої роботи над собою. Для її підтримки доцільно використовувати різноманітні ігрові завдання, які стимулюють рефлексію та самовираження. Серед них можна виділити:

- інтерпретацію та оцінювання висловлювань, наприклад: «Я брав би участь у..., тому що...»;
- відповіді на рефлексивні запитання: «Я поважаю себе за...»;

- складання особистих завдань або власної «візитної картки», де учасник описує якості, які він хотів би розвинути в процесі ігрової діяльності;
- створення словесного портрета «Я і мої друзі» із застосуванням методу асоціацій та аналогій, що дозволяє глибше усвідомити власні соціальні ролі та особливості взаємодії з оточенням.

У межах ігрових технологій важливе місце займають завдання, спрямовані на розвиток самопізнання та соціальної компетентності особистості. Зокрема, учасникам можуть пропонуватися вправи, що формують навички рефлексії та міжособистісної взаємодії. До таких завдань належить, наприклад, складання рекомендацій для друзів щодо дотримання правил спілкування та взаємодії з іншими людьми. На думку старшокласників, ці правила мають бути відомими та обов'язковими для кожного учасника взаємодії.

Також ефективним є завдання, у якому учасник повинен визначити своє місце в різних соціальних групах – у колективі, сім'ї чи серед друзів. Це сприяє усвідомленню власної ролі та статусу в системі міжособистісних відносин.

Важливим елементом є творчі вправи, пов'язані з вираженням емоційного стану. Наприклад, учасникам пропонується намалювати свій настрій або доповнити зображення, яке відображає поведінку людини в різних життєвих ситуаціях. Такі завдання дозволяють краще усвідомити власні емоції та способи їх прояву [16].

Окрему групу становлять вправи з використанням умовних позначень, де учасники заповнюють речення на кшталт: «Рівні відносини у мене з...», «Я поважаю...», «Я конфлікую з...», «Мій настрій змінюється, коли...». Подібні завдання сприяють розвитку самоаналізу та усвідомленню власних міжособистісних зв'язків.

Крім того, застосовуються спеціальні діагностично-ігрові інструменти, такі як «мішень активності», «огорожа особистих думок» або «екран емоційного настрою». Вони допомагають візуалізувати внутрішній стан особистості, рівень її залученості та емоційні реакції в різних ситуаціях.

У період ранньої юності процес усвідомлення власного «Я», формування індивідуальності та інтерес до внутрішнього світу особливо інтенсивно проявляються саме через ігрову діяльність. У цьому віці старшокласники прагнуть самостійно долати труднощі, ставити перед собою цілі та знаходити шляхи їх досягнення. Таким чином, гра поступово перетворюється на засіб переходу від зовнішнього виховання до самовиховання, а від розвитку – до саморозвитку.

Водночас сучасна педагогічна практика показує, що не всі наявні ігрові методики достатньою мірою орієнтовані на підтримку самопізнання старшокласників. Саме тому використання системи розвивальних ігор, а також моделювання нових ігрових форм, спрямованих на дослідження власного «Я», є актуальною вимогою сучасної освіти.

Рольові ігри

Рольові ігри традиційно є невід'ємною частиною дитячого розвитку. У ранньому віці діти активно беруть участь у сюжетних іграх, таких як «дочки-матері», «магазин», «лікарня», «школа», «війна» тощо. У цих формах діяльності вони моделюють дорослі соціальні відносини, поступово опановуючи правила поведінки у суспільстві.

Однак у віці 10–12 років і пізніше характер ігрової діяльності змінюється. Діти та підлітки починають тяжіти до більш складних форм ігор, які передбачають глибше моделювання соціальних ролей, розвиток критичного мислення та складніші сценарії взаємодії. Це свідчить про перехід від простого відтворення реальності до її усвідомленого аналізу та інтерпретації.

Підлітковий вік потребує особливих форм ігрової діяльності, які максимально наближені до моделювання дорослого життя у всій його багатогранності. Такі ігри дають можливість тимчасово «приміряти» різні соціальні ролі – наприклад, президента, детектива, кінозірки, бізнесмена тощо. Це сприяє кращому розумінню соціальних функцій дорослих і допомагає учням поступово адаптуватися до майбутніх життєвих ролей.

Досвід спонтанного виникнення подібних ігор є доволі значним, однак останнім часом усе більшої уваги набуває їх професійно-педагогічне використання. Рольові ігри починають активно впроваджуватися у виховну практику та сферу організації дозвілля, оскільки вони мають високий педагогічний потенціал.

Гра як педагогічне явище є багатофункціональною. Важко визначити освітню, виховну чи розвивальну задачу, яка не могла б бути реалізована через ігрову діяльність. Саме тому технологія використання рольових ігор по праву розглядається як сучасна педагогічна технологія, що відкриває широкі можливості для навчання, виховання та розвитку особистості.

Особливо важливим є пізнавальний потенціал гри, який притаманний практично будь-якій ігровій формі. У рольових іграх він проявляється найбільш яскраво завдяки двом ключовим аспектам. По-перше, сюжет гри часто базується на літературних, історичних або фантастичних джерелах, що стимулює учасників до читання, аналізу та глибшого осмислення відповідних творів. По-друге, сама структура рольової гри передбачає активне занурення в умовний світ, де учасник не лише виконує роль, а й пізнає логіку подій, розвиває отримані знання та застосовує їх на практиці.

Таким чином, гра виступає своєрідним засобом популяризації якісної літератури, особливо творів історичного та фантастичного жанрів. Після участі в грі у підлітків часто виникає бажання повернутися до прочитаних текстів, переосмислити їх зміст, а також ознайомитися з новими творами, які були використані як основа для сюжетів. Це сприяє формуванню нового рівня світосприйняття, розвитку критичного мислення та розширенню читацького кругозору.

Крім того, у процесі гри у учасників з'являються питання світоглядного характеру, пов'язані з самовизначенням, моральним вибором, етичними цінностями та розумінням власного місця у світі. Навіть якщо однозначні відповіді не завжди знаходяться, сама поява таких роздумів є важливим

результатом, оскільки спонукає особистість до саморефлексії, осмислення власних можливостей і віри у власний потенціал.

Велика рольова гра формує специфічний соціокультурний простір, який має дві взаємопов'язані площини. По-перше, це спільнота учасників, об'єднаних у певні організаційні структури, наприклад клуби рольового моделювання. По-друге, це умовно створене соціокультурне середовище зі своєю системою норм, правил, традицій та внутрішніх законів, які регулюють взаємодію в межах гри.

Ключовим принципом функціонування рольової гри є чесність учасників. Кожен гравець зобов'язаний сумлінно дотримуватися встановлених правил, значна частина яких не піддається зовнішньому контролю. Порушення цього принципу фактично унеможливує повноцінне існування гри, оскільки руйнує довіру між учасниками та саму структуру ігрової взаємодії.

Попри це, у процесі гри можуть виникати конфлікти або непорозуміння. Для їхнього врегулювання передбачено спеціальний механізм - участь «майстра» або модератора у складних ситуаціях. До його допомоги звертаються тоді, коли виникають сумніви щодо чесності дій окремих учасників або необхідність арбітражного вирішення спірних питань.

Однією з важливих функцій рольової гри є створення умов для «проживання» учасниками альтернативних світоглядних систем. Подібний досвід рідко трапляється у реальному житті, однак він має значний вплив на формування особистості. Здатність подивитися на ситуацію очима іншої людини сприяє розвитку емпатії, розумінню відмінних точок зору та більш глибокому усвідомленню власної позиції. Це, у свою чергу, є важливою передумовою для формування конструктивної взаємодії, що базується на взаємоповазі та взаєморозумінні.

Процес входження гравців у інше соціокультурне середовище забезпечується через систему вступних занять. На цьому етапі учасники отримують попередню інформацію про світ гри, його соціальну структуру, правила функціонування, а також про власні ролі та належність до певних

мікрогруп. Такі заняття можуть проводитися у формі ознайомлення з елементами філософії, історії, економіки та права умовного ігрового світу.

Важливе місце займає також опанування мови та культурних норм, які спеціально моделюються організаторами гри. Мовне середовище виконує не лише комунікативну, а й інтеграційну функцію, оскільки сприяє глибшому зануренню у соціальну систему гри. Дослідження психологів і філософів підтверджують, що мова є не лише відображенням рівня розвитку суспільства, але й важливим інструментом формування мислення та включення особистості в нове середовище.

Особливості розвитку мовлення безпосередньо впливають на світосприйняття людини, адже мова формує спосіб мислення та визначає специфіку світогляду її носія. Саме через мовні конструкції індивід інтерпретує реальність, осмислює події та вибудовує власну систему цінностей.

Важливою характеристикою соціокультурного простору рольової гри є її зовнішнє оформлення, яке включає ігрове поле, костюми, маски, реквізит та інші матеріальні атрибути. Значну роль відіграє також фонове середовище гри. Декорації та оформлення простору створюють особливу атмосферу, що дозволяє учасникам заздалегідь зануритися в ігрову реальність, встановити контакти з іншими гравцями, проявити власну творчість та долучитися до спільного створення ігрового світу.

У рольових іграх моделюються не лише зовнішні умови існування, а й соціальні та емоційні аспекти життя людини. Ігрові ситуації ставлять перед учасниками високі вимоги, оскільки результат їхніх дій залежить не лише від індивідуальних здібностей, таких як комунікативність, креативність чи внутрішня сила, але й від взаємодії з іншими учасниками. У багатьох випадках саме поведінка одного гравця може впливати на «долю» іншого в межах ігрового світу – статус, безпеку чи репутацію.

Подібні механізми певною мірою відображають закономірності реального життя, однак у повсякденності вони часто залишаються непомітними через складність соціальних процесів, їхню тривалість та опосередкованість.

Натомість у грі всі події стають більш очевидними, концентрованими та швидкоплинними, що дозволяє учасникам краще усвідомити причинно-наслідкові зв'язки між діями та їхніми наслідками.

У цьому сенсі гра може розглядатися як своєрідна модель реального життя, але в більш інтенсивній, емоційно насиченій та символічно вираженій формі. Вона потребує активної залученості як розумових, так і емоційно-вольових ресурсів особистості.

Феномен гри протягом усієї історії людства привертав увагу філософів, педагогів і психологів. На різних етапах розвитку суспільства змінювалися підходи до розуміння її ролі у формуванні особистості, проте незмінним залишалося визнання її значного виховного та розвивального потенціалу.

Сам термін «гра» є багатозначним і охоплює різні аспекти діяльності людини: пізнавальну, комунікативну, творчу, розважальну, імітаційну, тренувальну та рекреаційну функції. У педагогічному контексті гра сприяє розширенню поведінкового досвіду учнів, підвищенню впевненості в собі, розвитку інтелектуальних здібностей та формуванню соціальних навичок.

Важливо усвідомлювати, що вирішальне значення має не стільки форма гри чи її кінцевий результат, скільки ті соціальні взаємодії, у які вступає дитина під час ігрової діяльності. Саме в процесі спілкування та співпраці з іншими учасниками формується її особистісний досвід, розвиваються певні якості, відбувається навчання та пізнання нового [28].

Через гру дитина не лише засвоює інформацію, а й відкриває власні можливості, краще розуміє себе, свої емоції та реакції. Важливим є також аспект самовираження, коли індивід має змогу проявити власну індивідуальність у безпечному середовищі. Крім того, ігрова діяльність виконує реабілітаційну функцію, допомагаючи знімати напруження, долати внутрішні труднощі та відновлювати емоційну рівновагу.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можна сформулювати такі узагальнені висновки:

У професійній діяльності соціального педагога важливе місце займають технології інтерактивної взаємодії. Саме через їх використання забезпечується ефективно засвоєння нової інформації, формування знань, умінь і навичок, а також розвиток професійно значущих якостей особистості. Інтерактивні методи сприяють активному включенню дітей у навчально-виховний процес, у результаті чого рівень засвоєння інформації може сягати 70–90%. Крім того, вони стимулюють розвиток творчого мислення та здатності до самостійного прийняття рішень.

Поняття «інтерактивність» визначається як здатність до взаємодії та діалогової комунікації між суб'єктами або між людиною і засобами навчання. Основою інтерактивних технологій є моделювання ситуацій реального спілкування та організація групової взаємодії. Такий підхід передбачає перехід від традиційної трансляційної форми навчання до діалогічної, де зберігаються мета і зміст освітнього процесу, але змінюються способи їх реалізації через активну взаємодію учасників.

До найефективніших технологій інтерактивної діяльності соціального педагога належать: проблемна лекція-бесіда, семінар у формі дискусії, кейс-метод, групова дискусія з використанням «мозкового штурму», технологічні практикуми, аналіз конкретних ситуацій, а також імітаційно-рольове моделювання педагогічних процесів і ділові ігри. Застосування цих методів дозволяє підвищити рівень залученості учасників та якість засвоєння навчального матеріалу.

Групова дискусія є формою організованого обговорення, що передбачає колективний аналіз проблемних питань з метою формування навичок застосування знань у практичній діяльності. Вона дає змогу розглянути проблему з різних позицій, порівняти альтернативні погляди, а також сформулювати вміння аргументовано висловлювати власну думку та слухати

інших. У поєднанні з методом «мозкового штурму» дискусія сприяє активізації творчого потенціалу групи та розвитку колективного мислення.

Театральна педагогіка відіграє важливу роль у формуванні соціокультурного досвіду особистості. У контексті моделювання історичної свідомості та набуття дитиною соціального досвіду можна виділити низку її характерних ознак. До них належать: просторове відокремлення театралізованої діяльності від повсякденного життя; специфічний емоційний стан і поведінка учасників; сприйняття навчального процесу як своєрідного ритуалу або свята ініціації; наявність елементу таємничості для сторонніх спостерігачів; використання спеціального одягу або атрибутів, які символічно змінюють соціальну роль учасників; а також відносна стабільність ігрової спільноти. У сукупності ці ознаки створюють особливе педагогічне середовище, що сприяє глибокому зануренню в навчально-виховний процес.

Ділова гра характеризується тим, що в її основі лежить максимально наближене до реальності відтворення професійної діяльності спеціаліста. При цьому безпосередньо моделюються не дії як такі, а умови та ситуації, у яких ці дії здійснюються. Такий підхід дає змогу варіювати обставини та розширювати рольові можливості учасників, звільняючи навчальний процес від жорстких обмежень реального середовища. Значення ділової гри полягає у поєднанні імітаційних вправ, аналізу ситуацій, рольового відтворення та елементів ігрового проєктування, що забезпечує формування комплексу комунікативних умінь. Зокрема, розвивається здатність до розуміння партнера по спілкуванню, емпатії, вибору адекватних вербальних і невербальних засобів взаємодії та досягнення ефективного результату комунікації.

Організація ділових ігор базується на низці характерних ознак, визначених у психолого-педагогічній літературі. Серед них: наявність проблемної ситуації, яка потребує вирішення; спільність цілей учасників гри; внутрішня мотивація ігрової діяльності, що спонукає діяти максимально наближено до реальних життєвих умов; необхідність узгодження індивідуальних інтересів із колективною метою; а також забезпечення

об'єктивної оцінки внеску кожного учасника у досягнення спільного результату. Крім того, важливою ознакою є наявність чіткої структури взаємодії та правил, які регулюють ігровий процес. Наявність ролей у діловій грі супроводжується певною різницею інтересів учасників, яка може зумовлюватися як відмінними можливостями у вирішенні проблемної ситуації, так і суб'єктивною оцінкою значущості поставлених цілей. Важливо, щоб така різниця була органічно включена в сюжет гри, оскільки саме вона забезпечує реалістичність моделювання соціальної взаємодії.

Характерною ознакою ігрового процесу є також наявність елементів невизначеності. Це проявляється у послідовності прийняття рішень, де кожен наступний крок учасника залежить як від його попередніх дій, так і від поведінки інших членів групи. Така динаміка максимально наближає гру до реальних життєвих і професійних ситуацій, у яких результати часто не можуть бути повністю передбачені.

Важливою складовою є колективна відповідальність учасників за результат ігрової діяльності. Оскільки гра базується на принципах взаємодії, недостатня підготовленість навіть одного учасника може негативно вплинути на ефективність роботи всієї групи, ускладнити досягнення спільної мети та знизити об'єктивність оцінювання результатів.

Отже, використання сучасних інтерактивних технологій у практичній діяльності соціального педагога закладу загальної середньої освіти є важливою умовою підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи. Інтерактивні методи та форми роботи сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку комунікативних умінь, творчого мислення, здатності до співпраці та самостійного прийняття рішень. Вони забезпечують створення сприятливого освітнього середовища, орієнтованого на партнерську взаємодію, розвиток особистості дитини та формування її соціального досвіду. Проведене дослідження підтвердило доцільність і практичну значущість використання інтерактивних технологій у діяльності соціального педагога та засвідчило необхідність їх подальшого впровадження у сучасний освітній процес

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артющина М. В., Романова Г. М., Пуховська Л. П. Сучасні педагогічні технології професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні. Київ, 2017. С. 313–320.
2. Бачурська Т., Голобокова, О. Технології соціальної згуртованості суб'єктів освітнього процесу: Workshop для педагогів закладів освіти. Завуч. 1–2 (667–668), 2021. 44–53
3. Башкір О. І. Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі Педагогіка та психологія. 2018. № 60. С. 33–44.
4. Бех В. Л. Цілісність соціальної роботи: методологічні, теоретичні та праксеологічні аспекти. Соціальна робота в Україні на початку XXI століття: проблеми теорії і практики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 29–31 жовт. 2022 р.). Київ, 29–47.
5. Білик Н. І. Професійний статус учителя як різновид соціального статусу. Проблеми та перспективи розвитку економіки освіти регіону : тези доповідей на XIII Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. аспірантів, молодих учених та науковців / за заг. ред. В. В. Татарінова. Кременчук : Кременчуцький інститут ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», 2018. С. 18–19.
URL: https://drive.google.com/file/d/1xWqqXL4MEETN0pKUQjwFBS4_M6wsBaKd/view
6. Бондар В. І. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2021. 280 с.
7. Бондар Ю. В. Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи. Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти : збірник наукових статей. Бердянськ, 2019. 229–233 с.
8. Буйницька О., Варченко-Троценко Л., & Грицеляк Б. Цифровізація закладу вищої освіти. Освітологічний дискурс, 1 (28), 2020. 64–79.
9. Брик Р. С. Керівник закладу освіти як провідник освітніх змін. Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності.

Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 15-16 квітня 2021 року). Тернопіль: СМП «Тайп», 60–63.

10. Брусенко А. С. Застосування інтерактивних технологій у процесі формування культури самопрезентації майбутніх соціальних педагогів у позааудиторній роботі. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018. № 3 (84). С. 29–37.

11. Буйницька О., Варченко-Троценко Л., Грицеляк Б. Цифровізація закладу вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 1 (28). С. 64–79.

12. Будник О. Б. Професійна підготовка соціальних педагогів до роботи з дітьми групи ризику. Івано-Франківськ, 2020. 320 с.

13. Вакуленко О. В. Соціально-педагогічна робота в сучасних умовах. Київ: Каравела, 2021. 300 с.

14. Власюк І. М. Основи соціальної педагогіки. Київ : Академвидав, 2021. 380 с.

15. Гнатюк О. В. Соціальна підтримка сімей в умовах соціальних трансформацій. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2022. 224 с.

16. Дівакова І. І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах. Тернопіль: Мандрівець, 2018. 180 с.

17. Дітковська О. В. Формування ІКТ-компетентності соціального педагога в умовах цифровізації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. № 4. С. 88–95.

18. Довгань Л. І. Інноваційні технології навчання у вищій школі. *Матеріали міжнар. конф.* Київ, 2017. С. 19–21.

19. Дубасенюк О. А. (укл.). *Актуальні проблеми професійної освіти*. Житомир, 2018. 352 с.

20. Дуткевич Т. В. *Дитяча психологія : навч. посіб.* Київ : Центр учбової літератури, 2020. 424 с.

21. *Інформаційні технології : метод. реком. до практ. та лаб. Занять* Уклад.: Я. Р. Сікора, А. Л. Федорчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 90 с.

22. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с.
23. Єременко А. П. Технології соціальної роботи з сім'єю. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 344 с.
24. Журат Ю. В., Тернавська Т. А., Фесун Г. С., Канівець Т. М. Інтерактивні методи соціально-педагогічної роботи та ефективність їх використання в діяльності ЦСССДМ. Journal «ScienceRise: Pedagogical Education». 2020. № 3 (36). С. 42–46.
25. Калініна Л. А. Роль інтерактивних технологій у підготовці фахівців. Молодий вчений. 2017. № 4. С. 39–44.
26. Капська А. Й. Соціальна робота : навч. посіб. Київ : Слово, 2020. 352с.
27. Караман О. Л. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю : навч. посіб. Київ : Каравела, 2021. 296 с.
28. Карпенко О. Є. Теорія і практика соціальної роботи. Київ: Слово, 2020. 408 с.
29. Клименко О. Г. Соціально-педагогічні технології підтримки сімей. Одеса, 2021. 260 с.
30. Коломієць Н. А. Застосування інтерактивних методів у навчанні молодших школярів : монографія. Умань : Візаві, 2020. 216 с
31. Коновальчук І. М. Інтерактивні методи підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з дітьми та батьками. Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті : у 2-х ч. / за заг. ред. Н. Є. Колесник, О. М. Піддубної, О. М. Марущак. Житомир, 2020. Ч. II. С. 60-63.
32. Коновальчук І. М., Використання інтерактивних технологій у формуванні фахових компетентностей майбутніх учителів початкових класів. Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу: досвід, реалії, перспективи. Збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (29 листопада 2022 року)

/ за заг. ред. І.В. Голубовська – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2022. С 162-166.

33. Куліненко Л. Педагогічна інноватика і сучасна реформа школи: праксеологічний вимір. Збірник наукових праць ЛОГОС. Взято з <https://doi.org/10.36074/logos19.03.2021.v3.04> (дата звернення: 07.10.2022)

34. Купцова Л., Седова О. Інтерактивні методи навчання у сучасній початковій школі. Початкова школа. 2019: № 3. 43–47 с.

35. Кураш Н. О. Впровадження інноваційних технологій у професійній освіті. Суми, 2019. 79 с.

36. Лактіонова Г. М. Соціально-педагогічна робота з сім'ями : навч.-метод. посіб. Київ : Науковий світ, 2020. 310 с.

37. Лебедик Л. В., Стрельников В. Ю., Стрельников М. В. Сучасні технології навчання. Полтава: АСМІ, 2020. 303 с.

38. Меркулова І. В. Використання цифрових ресурсів у діяльності соціального педагога. Матеріали конф. Київ, 2021. С. 45–49.

39. Оржеховський В. М. Профілактика девіантної поведінки школярів. Київ : Шкільний світ, 2020. 240 с.

40. Петрочко Ж. В. Соціально-педагогічна підтримка дітей у складних життєвих обставинах. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2022. 210 с.

41. Петренко А. Ш. Європейський досвід дослідження та розроблення новітніх навчальних технологій для інформаційного суспільства. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Збірник наукових праць, № 1(3), 2021. 371–379.

42. Пометун, О. І. Нова українська школа – перехід до нової парадигми освіти. Світові виклики сучасній освіті: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Умань, 22– 24 лютого 2022 р.). Умань: Громадська організація «Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури», 83–86.

43. Поясок Т. Б. Інтерактивний навчальний посібник «Сучасні технології освітнього процесу»: навчальний посібник / Т. Б. Поясок, О. В. Костенко. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2019. 224 с.

44. П'ять інтерактивних методів навчання [Електронний ресурс]. Освіта нова. 2019. Режим доступу до ресурсу:
<https://osvitanova.com.ua/posts/2278-piat-interaktyvnykh-metodiv-navchannia>
45. Ребуха Л. З. Теоретичні і методичні засади фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. (Автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 Теорія і методика проф. освіти). Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Хмельницький. 2019.
46. Сейко Н. А. Інтерактивні соціально-педагогічні технології. Соціальна педагогіка. 2019. № 1. С. 56–61.
47. Селіна Г. П. Ігрові технології як засіб соціалізації дітей та молоді. Педагогічні науки. 2020. № 2. С. 101–107.
48. Сисоева Світлана Олександрівна. Інтерактивні технології навчання в умовах цифровізації освіти. Педагогічні науки. 2021. № 2. С. 45–52.
49. Соляник С. Ф. Сучасні тенденції інформатизації освіти. Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України). Матеріали Міжнар. наук.-практ.конф. (Одеса, 21 трав. 2021 р.). (с. 22–26). Одеса: Видавничий дім «Гельветика».
50. Староста В.І. Технології інтерактивного навчання: сутність, класифікація / Володимир Староста. Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2019. №1. С. 232–237.
51. Сухенко Я. В. (ред.). Інноваційні технології у діяльності соціального педагога. Київ : Освіта України, 2020. 210 с.
52. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості. Київ : Либідь, 2019. 376 с.
53. Харченко С. Я. Інновації педагогічної освіти в умовах викликів сьогодення. [Монографія]. Київ: Талком, 2019. 343 с.
54. Юрченко А. М. Використання інтерактивних технологій у діяльності соціального педагога. Матеріали конф. Київ, 2022. С. 78–82.
55. Jane McGonigal. Reality Is Broken: Why Games Make Us Better and How They Can Change the World. New York : Penguin Books, 2021.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Інтерактивні технології у соціально-педагогічній діяльності

Інтерактивні технології в діяльності соціального педагога є важливим інструментом формування соціальної компетентності, комунікативних умінь та особистісного розвитку учнів. Їх використання забезпечує активну взаємодію учасників освітнього процесу, сприяє переходу від пасивного засвоєння знань до їх практичного осмислення та застосування.

Однією з ключових форм інтерактивної роботи є групова дискусія. Вона передбачає колективне обговорення проблемних питань, у ході якого учасники навчаються аргументовано висловлювати власну думку, слухати інших, аналізувати різні позиції та формувати спільні висновки. Дискусія сприяє розвитку критичного мислення, навичок співпраці та культури спілкування.

Важливим доповненням до дискусійних методів є «мозковий штурм», який використовується для генерації великої кількості ідей у короткий проміжок часу. Його особливістю є відсутність критики на етапі висловлення пропозицій, що стимулює творчу активність учасників і сприяє розвитку нестандартного мислення.

Ефективним засобом соціально-педагогічної роботи також виступають рольові та ділові ігри. Вони дозволяють моделювати реальні життєві ситуації, професійні та соціальні ролі, що сприяє формуванню практичного досвіду взаємодії. У процесі гри учасники вчаться приймати рішення в умовах невизначеності, нести колективну відповідальність та враховувати інтереси інших.

Особливе значення мають ігри, спрямовані на самопізнання, оскільки вони допомагають особистості усвідомити власні якості, емоційний стан, місце в соціальному середовищі та напрями саморозвитку. Через ігрову діяльність відбувається перехід від зовнішнього виховання до самовиховання.

Форми інтерактивних методів у соціально-педагогічній діяльності

У соціально-педагогічній практиці інтерактивні методи організуються у різних формах, які залежать від мети заняття, вікових особливостей учасників, рівня їх підготовки та умов проведення. Нижче подано основні форми інтерактивної взаємодії, що найчастіше застосовуються в освітньо-виховному процесі.

1. Групова дискусія

Форма колективного обговорення проблемного питання, спрямована на:

- розвиток уміння аргументовано висловлювати думку;
- формування навичок активного слухання;
- аналіз різних позицій;
- вироблення спільного рішення.

Особливість: рівноправна участь усіх членів групи та обмін думками у форматі діалогу.

2. Дискусія з елементами «мозкового штурму»

Метод, який поєднує обговорення та генерацію ідей.

Етапи:

- висунення максимальної кількості ідей;
- відсутність критики на початковому етапі;
- подальший аналіз і відбір найдоцільніших рішень.

3. Рольова гра

Форма моделювання соціальних або життєвих ситуацій, у якій учасники виконують певні ролі.

Спрямована на:

- розвиток комунікативних навичок;
- формування емпатії;
- розуміння соціальних ролей;
- набуття досвіду міжособистісної взаємодії.

4. Ділова гра

Моделювання професійної діяльності в умовах, наближених до реальних.

Особливості

- наявність проблемної ситуації;
- розподіл ролей;
- колективне прийняття рішень;
- відповідальність за результат.

5. Аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод)

Метод розгляду реальних або змодельованих ситуацій з метою пошуку оптимального рішення.

Сприяє:

- розвитку критичного мислення;
- умінню аналізувати інформацію;
- формуванню практичних навичок.

6. Ігрове моделювання

Форма навчання, яка передбачає створення умов для відтворення соціальних процесів та взаємодій.

Дає змогу:

- зануритися у змодельовану ситуацію;
- розвивати творчість і самостійність;
- формувати соціальний досвід.

7. Тренінгові вправи

Система коротких інтерактивних завдань, спрямованих на розвиток конкретних навичок.

Основні цілі:

- формування комунікативної компетентності;
- розвиток самопізнання;
- підвищення рівня соціальної адаптації.